Халқ денгиздир, халқ тўлқиндир, халқ кучдир!

ХАЛҚ СЎЗИ

خلق سوزی

ҲИЖРИЙ: ҚАМАРИЙ 1411 ЙИЛ ЗУЛ-ҚАЪДА, 7-КУН. ШАМСИЙ, 1370 ЙИЛ ЖАВЗО, 1-КУН.

ЎЗБЕКИСТОН ССР ОЛИЙ КЕНГАШИНИНГ РЎЗНОМАСИ

1991 йил 1 январда таваллуд топган | 1991 йил 21 май, сешанба, 94-сон | НАРХИ обуначига 7 тийин. сотувда 10 тийин.

ПАРТИЯ ОБРЎСИНИ ИШ БИЛАН МУСТАҲКАМЛАЙЛИК

КПСС Марказий Комитети Сиёсий бюросининг аъзоси, КПСС Марказий Комитетининг котиби О. С. Шенин 15—18 май кунлари Ўзбекистонда бўлди. У республика ҳаёти, Ўзбекистон Компартиясининг, жойлардаги партия ташкилотларининг фаолияти билан танишди. Иқтисодиётнинг бозор муносабатларига ўтиш даврида аҳолини ижтимоий ҳимоя қилиш вазифаларини ҳал этиш, ижтимоий-сиёсий ва ижтимоий-иқтисодий турмушда юз бераётган жараёнларга партия ташкилотларининг таъсирини кучайтириш билан боғлиқ бўлган яқин кунларга ва истиқболга мўлжалланган режалар билан қизиқди.

О. С. Шенин Тошкент ва Самарқанд шаҳарларидаги, Тошкент ва Самарқанд вилоятларидаги бошланғич партия ташкилотларида ва меҳнат жамоаларида бўлди. Коммунистлар, меҳнаткашлар билан суҳбатларда турмушнинг турли соҳаларини янгилаш, КПСС XXVIII съезди ва Ўзбекистон Компартияси XXII съезди қарорларини бажариш, республика коммунистлари ҳаракат дастурини амалга ошириш билан боғлиқ муаммолар ўртага қўйилди.

КПСС Марказий Комитетининг котиби Ангренда бўлди, табиий офатдан зарар кўрган Жигаристон қўрғонига борди. У ҳалок бўлганларнинг оилаларига КПСС Марказий Комитети Сиёсий бюроси номидан чуқур таъзия билдирди, янги қўрғон қурилаётган жойни бориб кўрди.

КПСС Марказий Комитетининг котиби Тошкентда В. И. Ленин ҳайкали пойига гуллар қўйди.

О. С. Шенин 18 май куни республика, Тошкент шаҳри ва Тошкент вилояти партия фаоллари билан учрашувда нутқ сўзлади.

Учрашувда КПСС Марказий Комитети Сиёсий бюросининг аъзоси, Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитетининг биринчи котиби, республика Президенти И. А. Каримов ҳам нутқ сўзлади.

КПСС Марказий Комитети ва Марказий Назорат комиссиясининг апрель ойида бўлиб ўтган қўшма пленуми якунлари батафсил таҳлил қилинди.

Ўзбекистон Компартияси ўтказаётган қатъий, жўшқин ва изчил сиёсат мавжуд қийинчиликларнинг бартараф этилишига ишонч бағишлаётгани таъкидлаб ўтилди. Яхши меҳнат кайфияти, танг вазиятдан тезроқ чиқиб олишга интилиш Ўзбекистонда ижтимоий ва сиёсий вазиятни барқарорлаштириш натижасидир.

Мамлакатда иқтисодий ажрамачилик тўлқини бошланган, сиёсий кучларнинг бир-бирига қарама-қаршилиги давом этаётган ҳозирги пайтда Ўзбекистон иқтисодий кўрсаткичларнинг пасайиб кетишини тўхтатиб қола олди. Бунда партия комитетлари ва бошланғич партия ташкилотларининг иши муҳим аҳамиятга эга бўлди. Партия ташкилотларининг кўпи бир неча минтақаларда коммунистлар тутган йўлга қўшилмадилар, иқтисодиётга таъсир ўтказишдан ўзларини четга олмадилар, меҳнат жамоаларининг ишончини, ҳурматини йўқотмадилар. Бу Ўзбекистон Компартияси ўтмишдаги хатоларини диққат-эътибор билан таҳлил қилиб, уларни тан олгани, бу ҳақда халққа рўй-рост гапиргани натижасидир. Бинобарин халқ ҳам партияга ишонди.

Ўзбекистон партия комитетлари ва партия ташкилотлари долзарб вазифалар мажмуини ҳал қилишда ўз кучларини қайси соҳаларга қаратишни аниқлаб олдилар. Халққа эртанги кунга ишонч бағишлайдиган кучли ижтимоий сиёсат ана шундай соҳалардан биридир. Иттифоқ шартномасининг имзоланиши граждaнлар осойишталигининг сўзсиз шарти бўлади, республика аҳолиси референдумда шундай иттифоқ учун овоз берди.

Бозор муносабатларига ўтиш жамиятнинг мулкий жиҳатдан чуқур табақаланишига, меҳнаткашларнинг ижтимоий ғалабалари тугатилишига олиб бормайдиган, аниқ бошқариладиган тусда бўлиши лозим — коммунистларнинг фикри ана шундай. Ўзбекистон партия ташкилоти ҳаракат дастурини қабул қилаётганда устивор йўналишларни, хусусан аҳолини иш билан таъминлаш каби энг муҳим муаммолардан бирини ҳал қилишни аниқ белгилаб олди. Ижтимоий жиҳатдан ҳимоя қилиш дастури амалга оширилмоқда. Бир мисол диққатга сазовордир. Яқинда бўлиб ўтган Наврўз байрами чоғида коммунистлар хайрия ва меҳр-мурувват тадбирларида фаол қатнашдилар — тўпланган анчагина маблағ камбағалларга, қарияларга, кўп болали оилаларга ёрдам беришга ажратилди.

Ана шундай аниқ-равшан ишлар партиянинг, унинг ҳар бир аъзосининг обрўсини мустаҳкамламоқда. Натижада Ўзбекистон Компартияси, ички сиёсий ва иқтисодий вазиятнинг мураккаблигига қарамай, бозор муносабатларига ўтиш даврида ижобий тажриба тўплади. У ўз сафларини мустаҳкамлаш юзасидан катта иш олиб бормоқда, шу сабабли партия билетларини ўз ихтиёри билан топшираётганлар сони жуда кам. Бу тажриба бошқа партия комитетларига ҳам фойдалидир.

Меҳнат жамоалари учун кучли меҳнат омилларини вужудга келтириш, товар ишлаб чиқарувчиларга эркинлик бериш ва шу билан бир вақтда меҳнат интизомини мустаҳкамлаш ишлаб чиқаришдаги таназзулни бартараф этиш ва ишлаб чиқариш ҳажмини оширишнинг муҳим омилларидир. Демократия бошбошдоқлик билан, ошкоралик митингбозлик билан, фикрларнинг хилма-хиллиги сусткашлик ва интизомсизлик билан чиқиша олмайди, деб таъкидланди учрашувда.

Учрашувда ҳозирги пайтда партиянинг ўзида юз бераётган мураккаб, зиддиятли ва ташвишли жараёнлар тўғрисида алоҳида куйиниб гапирилди. Бунинг сабаблари кўп. Партия турмушдаги мураккаб жараёнларни таҳлил қилишда кўпинча орқада қолиб, сиёсий ташаббусни қўлдан бериб, бинобарин, бу билан одамларнинг назида обрўсини йўқотиб қўймоқда. КПСС мухолифлари бундан фойдаланиб, партия амалий ҳаракат қилишга, демократик янгиланишга қодир эмас, деган фикрни тиқиштирмоқдалар. Бунинг устига бир қанча партия комитетлари ва партия ташкилотларида ҳозирги шароитда парламент тусидаги партия ҳолати КПСС учун қониқарлидир, деган фикр пайдо бўлган. Бундай қарашлар ва айниқса унга асосланган ҳаракатлар партияни сиёсий турмушдан четга улоқтириб ташлашга ёрдам беради.

Ўзбекистон коммунистлари сиёсий воқеликни ҳисобга олиш мавқеида турибдилар, улар КПСС ўз ташаббуси билан бошлаган демократик ислоҳотлардан, иқтисодий, сиёсий ва маънавий соҳалардаги туб ўзгаришларга партиявий раҳбарликдан воз кечишига мутлақо рози эмаслар, деб таъкидлашди учрашув қатнашчилари. Армияни, давлат хавфсизлиги комитетини, ҳуқуқни муҳофаза қилиш идораларини партиядан холи қилиш учун, партия комитетларини корхоналардан ташқарига чиқариб юбориш учун уринаётган кишилар аслида жамиятни беқарорлик ва тартибсизликка тойдирмоқдалар. Шу муносабат билан партия кадрлар сиёсатига бевосита таъсир ўтказган тақдирдагина кучли бўлиши таъкидлаб ўтилди.

Учрашувда таъкидландики, ҳозирги шароитда халқ ҳокимияти идораларига, улар билан алоқаларни ва баҳамжиҳат ҳаракатларни мустаҳкамлашга эътиборни кучайтириш алоҳида аҳамиятга эга бўлади. Коммунистларнинг халқ депутатлари советларида фаол иш олиб бориши партияга жамиятдаги ўз мавқеини мустаҳкамлаб олишга, халқ депутатлари советлари билан биргаликда иқтисодиётдаги тангликни бартараф этишнинг самарали чораларини ишлаб чиқишга ва пировард натижада партиялилар оммасининг ҳокимиятини амалда қарор топтиришга имкон беради.

(ЎзТАГ).

ХАЛҚАРО ЭКИПАЖ ОРБИТАДА

ТАСС ахбороти

1991 йил 18 май куни Москва вақти билан соат 15 дан 50 минут ўтганда Совет Иттифоқида «Союз ТМ-12» космик кемаси учирилди.

Экипаж таркиби: командир Анатолий Арцебарский, бортинженер Совет Иттифоқи Қаҳрамони, СССР космонавт-учувчиси Сергей Крикалев ва тадқиқотчи-космонавт, Буюк Британия фуқароси Хелен Шармандан иборат.

Парвоз режасида «Союз ТМ-12» кемасини учувчи бошқарадиган «Мир» комплекси билан туташтириш ҳамда саккизинчи асосий экспедиция фазогирлари Виктор Афанасьев ва Муса Манаров билан биргаликда тадқиқотлар ва тажрибалар ўтказиш кўзда тутилган.

«Союз ТМ-12» кемасидаги системалар кўнгилдагидек ишлаб турибди. Анатолий Арцебарский, Сергей Крикалев ва Хелен Шарман ўзларини яхши ҳис этмоқдалар.

Фазовий аппаратларни туташтириш 20 май кунига мўлжалланган.

АРЦЕБАРСКИЙ Анатолий Павлович

Анатолий Павлович Арцебарский 1956 йил 9 сентябрда Днепропетровск вилоятининг Покровское районидаги Просяная қўрғонида туғилди.

1977 йилда Харьковдаги икки марта Совет Иттифоқи Қаҳрамони С. И. Грицевец номидаги Қизил Юлдуз орденли учувчилар олий ҳарбий авиация билим юртини тугаллади. Ҳарбий-ҳаво кучларида учувчи-конструктор, кейин эса синовчи-учувчи бўлиб хизмат қилди. У «1-классли ҳарбий учувчи-инструктор» ва «2-классли синовчи-учувчи» малакаларига эга.

А. П. Арцебарский — 1980 йилдан буён Совет Иттифоқи Коммунистик партиясининг аъзоси.

1987 йилда асосий ишдан ажралмаган ҳолда Серго Орджоникидзе номидаги Москва авиация илмгоҳини тугаллади.

Коинотдаги парвозларга 1985 йилдан тайёрлана бошлади. «Союз ТМ» кемаларида ва «Мир» орбитал комплексида учишларга тайёргарлик тўла курсидан ўтди.

Хелен ШАРМАН

Буюк Британия фуқароси Хелен Шарман 1963 йил 30 майда Шеффилдда туғилди.

1984 йилда Шеффилд дорилфунунининг кимё факультетини битиргандан кейин Жи-и-си корпорациясининг электр ва электрон асбоблар заводида, кейин эса «Марс» компаниясининг қандолатпазлик фабрикасида технолог бўлиб ишлади. Шу билан бирга Лондон дорилфунунида ўқишни давом эттирди.

1989 йилнинг декабрида Хелен Шарман Ю. А. Гагарин номидаги фазогирлар тайёрлаш марказида машқ қила бошлади. «Союз ТМ» кемасида ва «Мир» орбитал комплексида учишга тайёргарлик курсидан ўтди.

КРИКАЛЕВ Сергей Константинович

Совет Иттифоқи Қаҳрамони, СССР космонавт-учувчиси Сергей Константинович Крикалев 1958 йил 27 августда Ленинградда туғилди.

1981 йилда Ленинград механика илмгоҳини битиргандан кейин «Энергия» илмий-ишлаб чиқариш бирлашмасида ишлади. Иш мобайнида ўзининг юқори малакали мутахассис эканлигини кўрсатди. Фазовий техниканинг янги намуналарини яратишда иштирок этди.

С. К. Крикалев — самолёт спорти бўйича СССР спорт мастери.

Коинотга парвоз қилишга Сергей Константинович 1985 йилдан тайёрлана бошлади. У коинотга биринчи марта 1988-1989 йилларда Совет—Франция экипажининг ҳамда «Мир» орбитал комплекси тўртинчи асосий экспедициясининг бортинженери сифатида учиб, коинотда беш ой бўлган эди. Унга «3-класс фазогири» малакаси берилган.

БЕҲАЛОВАТ КУНЛАР

УРГАНЧ. 20 май. (Ўз мухбиримиздан). Бозор иқтисодиёти исканжасида шундай ҳам жафо тортаётган Хоразм меҳнаткашлари кетма-кет содир бўлаётган табиий офатлардан ҳам узлуксиз озор чекмоқдалар. Май ойи бошидан буён давом этаётган мутгасил ёғингарчиликлар туфайли турмуш меъёри бузилмоқда.

18 май куни воҳа шаҳар ва қишлоқларида уч соатга яқин сел, дўл ёғди. 20 май куни табиат хуружи яна такрорланди. Шовот, Янгиобод, Янгиариқ, Урганч, Хонқа, Боғот районлари бемаврид келган офатдан анча талафот кўрдилар. 50 минг гектар майдондаги экинлар зарарланди. Пахта далалари халқоб кўлларга айланди. Дўл экинларнинг эндигина ривожланиб келаётган мурғак баргларини, мева дарахтлари ҳосилини тўкиб юборди. Шовот районидаги «Ўзбекистон», «Партия XIX съезди», Янгибозор районидаги Куйбишев номли, «Ленинизм», Янгиариқ районидаги Киров номли, Чапаев номли жамоа хўжаликларида қарийб барча ҳосил ва экинлар нобуд бўлди.

Табиий офат аҳоли хонадонлари ва халқ хўжалиги бино ҳамда иншоотларига ҳам жиддий зарар етказди.

Ёғингарчилик пайтида эсган довул бир қанча жойларда иморатларнинг томини учириб кетди. Симёғочлар, дарахтлар қулади. Дўл ва жала тошқинидан кўпгина эски уйлар нуради. Ҳозиргача вилоятда 30 мингдан кўпроқ хонадон уйлари жиддий шикастлангани туфайли уларнинг эгалари мадад сўраб суғурта идораларига мурожаат қилишди.

Республика ва вилоят маҳкамалари фавқулодда вазият муносабати билан тузган комиссия мавжуд техника-транспорт воситаларини, аҳолини табиий офат оқибатларини тугатишга сафарбар этаяпти. Экинзорларда ҳосил бўлган кўлмаклар кўчма насослар ёрдамида ариқ-зовурларга ташланаяпти. Қатқалоқ босган пайкалларни юмшатиш ва озиқлантиришга киришилди. Кўп зарарланган майдонларда қайта экиш тадбирлари кўрилмоқда.

Селдан озор чеккан хонадонлар, халқ хўжалиги тармоқларига ҳам ёрдам кўрсатилмоқда. Бузилган, яшаш хавфли бўлган иморатларда истиқомат қилаётганларга янги бошпана берилмоқда, улар хавфсизроқ жойларга кўчирилмоқда.

Аҳоли қурилиш материаллари, уй анжомлари, кийим-кечак ва пул билан таъминланаётир.

Вилоятда Ўзбекистон Вазирлар маҳкамаси раисининг биринчи ўринбосари И. Ҳ. Жўрабеков бошлиқ давлат комиссияси ишлаб турибди.

А. СОБИРОВ.

ОШКОРА МУЛОҚОТ

Тошкентда Қизил Байроқ орденли Туркистон Ҳарбий округи қўшинлари қўмондонлигининг уруш, меҳнат ва Қуролли Кучлар республика, Тошкент вилояти ва Тошкент шаҳар фахрийлари фаоллари билан учрашуви бўлди.

Учрашувни уруш ва меҳнат ветеранлари республика Кенгашининг раиси, СССР халқ депутати Р. Ғ. Ғуломов очди.

Туркистон Ҳарбий округи қўшинлари қўмондони генерал-полковник И. В. Фуженко ёш авлодни совет ватанпарварлиги ва байналмилаллик руҳида тарбиялаш ишини такомиллаштиришда фаол иштирок этаётганликлари учун фахрийларга миннатдорчилик билдирди.

И. В. Фуженко Ўзбекистон ССР Президентининг «Республика ёшларини армияга чақиришни ва уларнинг ҳарбий хизматни ўташини такомиллаштириш чоралари тўғрисида»ги фармонига мувофиқ СССР Қуролли Кучлари бош штаби билан Ўзбекистон ҳукумати яқинда имзоланган битим ғоят катта аҳамиятга эга эканлигини айтди.

Т. БОТИРБЕКОВ.

«ИЗВЕСТИЯ» ГАЗЕТАСИНИНГ ТАҲРИРИЯТИГА

Тошкент вилоятининг Ангрен шаҳридаги Жигаристон қўрғонида юз берган табиий офат — кўчки муносабати билан ҳамдардлик билдирган мамлакатлар, республикаларнинг раҳбарларига, шунингдек ташкилотлар, корхоналар жамоаларига ва айрим фуқароларга газетангиз орқали миннатдорчилик билдиришга рухсат этгайсиз.

Ўзбекистон ССР Президенти

И. КАРИМОВ.

(«Известия» газетасидан).

Ўзбекистон Совет Социалистик Республикаси Президентининг ФАРМОНИ

И. ҚЎЧҚОРОВ, Ҳ. РИЗОҚУЛОВ ЎРТОҚЛАРГА «ЎЗБЕКИСТОН ССРДА ХИЗМАТ КЎРСАТГАН МАДАНИЯТ ХОДИМИ» ФАХРИЙ УНВОНИНИ БЕРИШ ТЎҒРИСИДА

Кўп йиллик ҳалол меҳнати, Сирдарё вилоятини ижтимоий ва маданий ривожлантиришдаги хизматлари ва жамоат ҳаётидаги фаол иштироки учун қуйидагиларга «Ўзбекистон ССРда хизмат кўрсатган маданият ходими» фахрий унвони берилсин:

Қўчқоров Иброҳим — табиатни муҳофаза қилиш Сирдарё вилоят комитетининг раиси;

Ризоқулов Ҳамроқул — Ўзбекистон Ёзувчилар уюшмаси Сирдарё вилояти бўлимининг масъул котиби.

Ўзбекистон Совет Социалистик Республикасининг Президенти

И. КАРИМОВ.

Тошкент шаҳри,
1991 йил 18 май.

ҚИРҒОҚЛАРНИНГ ИССИҚ ТАФТИ

АФҒОНИСТОН ВА ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАЛАРИ ЎРТАСИДА ХАЛҚ ТАЪЛИМИНИ РИВОЖЛАНТИРИШ БОРАСИДА ҲАМКОРЛИК ҚИЛИШ БЎЙИЧА БИТИМ ИМЗОЛАНДИ

Биз кўп йиллардан бери Амударё Ўзбекистонни Афғонистондан ажратадиган дарё, деб билиб келдик, аммо икки қирғоқнинг бир-бирига интилиш тафтини сезмадик, аниқроғи — сезиб сезмасликка олдик, икки қирғоқда яшаётган халқларнинг бир-бирига душманлик кўзи билан қарашларини рағбатлантирдик. Оқибатда минг-минг йиллардан бери чегара билмай яшаётган икки халқ бир-бирига чет мамлакат фуқароси деб қарайдиган бўлиб қолди. Амударё Афғонистондан бошланишини унутдик, қадимий тақдирларимиз туташлигини, маърифатимиз, маданиятимиз, тарихимиз бир жойдан бошланишини ҳам ёддан чиқардик. Тўғри, кейинги йилларда қирғоқларнинг бир-бирига интилган тафтини туйгандек бўлдик, кўп ижтимоий силсилалар сабабли Ўзбекистон билан Афғонистон ўртасидаги самимий алоқалар бир қадар жонланди. Аммо бу жонланиш замирида ҳали ҳам «кўргазмабозлик» касали, расмиятчилик руҳияти ҳукмрон эканлиги сезилиб турарди.

Икки мамлакат ўртасида маданий алоқаларнинг йўлга қўйилиши, давлат бошлиқлари ташрифи, сиёсий раҳбарларнинг келиб-кетишлари дўстлик ўрнатилишида муҳим аҳамиятга эга. Бироқ халқ таълими соҳасида ҳамкорликнинг йўлга қўйилиши дўстона алоқанинг мустаҳкамланишида энг биринчи кучли қадам эканлигига икки ўртада бу соҳа бўйича алоқалар бошланганида яна бир карра ишонч ҳосил қилдим.

Афғонистон республикаси халқ таълими вазири Маъсума Эсмати Вардак бошчилигидаги вакиллар Тошкентга келганда Амударё қирғоғининг у томонидаги дўстлар қалб ҳароратини туйдик. Маъсума хонимга вазир ўринбосари Абдул Ҳаким Ҳилолий, Афғонистон вазирлигининг халқ таълими бошқармаси бошлиғи Азиз Муҳаммад Эмраж ҳамроҳ бўлиб келган эдилар.

Биз бутун республикамиздаги халқ таълимининг аҳволини жуда қаттиқ танқид қилмоқдамиз, янгиланиш, қайта қуриш, тараққиёт йўлларига дадил чиқиш ғоят қийин кечмоқда. Бу соҳадаги турғунлик, ўзибўларчилик, бепарволик, расмиятчилик дардларидан халос бўлиш осон эмас, албатта. Янги уй қурсанг, энг аввало қўшнингни таклиф қиласан, унинг фикрини интиқ бўлиб кутасан. Маъсума хоним раҳбарлигидаги вакиллар Тошкент шаҳридаги 426-болалар боғчасига, 11-ҳунар-техника билим юртига, форс тили ўргатиладиган 119-мактабга, республика Пионерлар саройига, афғон болалари ўқиётган 98-мактаб-интернатга ташриф буюриб, бизнинг халқ таълими тизими билан танишганларида худди янги уй қуриб, қўшнисини чорлаган кишига ўхшаб дўстларимизнинг фикрига қулоқ тутдик.

— Бизда сизлардан фарқли ўлароқ ўқиш ўн икки йил. Бошланғич таълим 1—6, ўрта таълим 6—9, умумий таълим эса 10—12 синфларда берилади, — деди Маъсума хоним Ўзбекистон Халқ таълими вазирлигида ҳамкорлик масалалари муҳокама қилинаётган пайтда. — Боғча ва мактабларингизда бўлганда мен мудом ўзимизнинг халқ таълими жабҳаларини кўз олдимга келтирдим, таққосладим. Гапнинг очиғини айтиш керак, сизларда давлат томонидан халқ таълими таъминотига бизга қараганда анча кучлироқ эътибор бериларкан. Бугун янгича тараққиёт йўлига кираётганларнинг сезилиб турибди. Мен, хусусан, ўзбек тилида ўқиётган ўқувчиларга ҳавасим келди. Афғонистоннинг шимолида яшаётган ўзбеклар ҳам қани шундай имкониятларга эга бўлсалар, деган фикр кечди хаёлимдан. Чунки биз ўқитувчилар, дарсликлар етишмаслиги туфайли Афғонистонда яшайдиган ўзбек, дари, пушту, белуж ўқувчиларни фақат олтинчи синфгача ўз она тилларида ўқита оламиз.

— Афғонистонда яшайдиган ўзбекларни дарсликлар билан таъминланишида биз ёрдам беришимиз мумкин, — деди республика халқ таълими вазирининг биринчи ўринбосари Ю. Н. Абдуллаев. — Масалан, олтинчи синфни тугатган афғонистонлик ўзбек ўқувчиларини мактаб-интернатларга, шунингдек педагогика билим юртларига, педагогика ўқув юртларига қабул қилишда ёрдам бера оламиз.

Учрашув ана шундай амалий ишларни ҳал қилишга қаратилган қизғин фикр алмашувлар руҳида ўтди. Ўзбекистон билан Афғонистон ўртасида халқ таълимини ривожлантириш борасидаги ҳамкорликни амалга ошириш хусусида ўн уч моддадан иборат битим имзоланди.

Битимда ёш авлодни камолга етиштириш борасида тажриба алмашиб туриш, ўқувчилар, ўқитувчилар, халқ таълими ходимлари гуруҳларининг амалий мақсадларда тез-тез бориб туришларини таъминлаш, педагогика мутахассисларини алмашиниш, ҳамкорликда спорт мусобақалари, конкурслар, олимпиадалар, кўриклар ўтказиш, мутахассисларнинг малакасини ошириш қисқа курсларини ташкил этиш, Афғонистон учун ўзбек тили ва адабиёти ўқитувчилари тайёрлаш, вақтли матбуот нашрлари билан алмашиниш ва бошқа жуда зарур масалалар ўз аксини топди.

Афғонистон билан Ўзбекистон ўртасидаги дўстлик алоқалари битим имзоланган кундан бошлаб янги бир даврга қадам қўйди. Амударёнинг икки қирғоғидаги халқлар бундан кейин халқ таълимини тараққий эттиришдек эзгу ишда қўлни қўлга бериб ишлайдилар, деб умид қиламиз.

Туроб МАҚСУД.

СУРАТДА: битим имзолаш пайти.

Совет Социалистик Республикалари Иттифоқининг қонуни

ЯККА МЕҲНАТ НИЗОЛАРИНИ ҲАЛ ЭТИШ ТАРТИБИ ТЎҒРИСИДА

Фуқароларнинг меҳнат ҳуқуқларини суд йўли билан ҳимоя қилишни кенгайтириш ҳамда меҳнат низолари буйсуниш тартибида кўриб чиқиладиган ходимлар тоифалари рўйхатини тугатиш мақсадида Совет Социалистик Республикалари Иттифоқи Олий Кенгаши **қарор қилади:**

I. УМУМИЙ ҚОИДАЛАР

1-модда. Ушбу қонун меҳнат шартномаси (битими) асосида ишловчи шахслар билан корхона, муассаса, ташкилот (бўлинма) маъмурияти ўртасида меҳнат тўғрисидаги қонунлар ва бошқа меъёрий ҳужжатларни, жамоа шартномаси ҳамда меҳнат тўғрисидаги бошқа битимларни қўлланиш, шунингдек ходимга янги меҳнат шароити белгилаш ёки мавжуд меҳнат шароитини ўзгартириш масалалари юзасидан келиб чиқадиган якка меҳнат низоларини ҳал қилиш тартибини бошқаради. Ушбу қонунда корхона, муассаса, ташкилот (бўлинма) маъмурияти деганда қонунларга мувофиқ корхона, муассаса, ташкилот (бўлинма)ларни уларнинг тури, мулкчилик ва хўжалик юритиш шаклларидан қатъи назар, оператив бошқариш вазифалари юкланган идора (раҳбар ва унинг ўринбосарлари, корхона кенгаши, бошқаруви ёки корхона, муассаса, ташкилот (бўлинма)ни бошқариш учун ҳуқуқ берилган бошқа идоралар тушунилади.

Ушбу қонунда белгиланган меҳнат низоларини кўриб чиқиш тартиби жамоат ташкилотлари ҳамда фуқаролар бошқа бирлашмалари ходимларини уларни сайлаган идораларнинг қарори билан маош тўланадиган сайлаб қўйилган лавозимда муддатидан олдин бўшатиш тўғрисидаги низоларга нисбатан қўлланилмайди.

Судьялар, прокурорлар, уларнинг ўринбосарлари ва ёрдамчилари, шунингдек прокуратура терговчиларининг ишдан бўшатиш, бошқа ишга ўтказиш вақти ва сабабларини ўзгартириш, мажбурий ишга чиқмаган вақти ёки кам пул тўланадиган ишни бажаргани ва ҳақ тўлаш ҳамда интизомий жазо белгилаш масалаларига доир меҳнат низоларини кўриб чиқишнинг ўзига хос жиҳатларини ССР Иттифоқи қонун ҳужжатлари белгилаб беради.

2-модда. Меҳнат тўғрисидаги қонунлар ва ўзга меъёрий ҳужжатларни, жамоа шартномаси ва бошқа меҳнат тўғрисидаги битимларни қўлланиш масалаларига доир меҳнат низоларини қуйидагилар кўриб чиқади:

1) меҳнат низолари комиссиялари;

2) корхоналар, муассасалар, ташкилотлар (бўлинмалар) касаба уюшмаларининг комитетлари, корхоналар, муассасалар, ташкилотлар (бўлинмалар) касаба уюшмалари комитетлари деганда ушбу қонунда корхоналар, муассасалар, ташкилотлар (бўлинмалар) касаба уюшмалари идоралари тушунилади;

3) район (шаҳар) халқ судлари.

Ходимлар айрим тоифаларининг баъзи масалаларга доир меҳнат низолари юқори идоралар томонидан кўриб чиқилади (ушбу қонун 1-моддасининг учинчи қисми, 28—35-моддалари).

Ходимга янги меҳнат шароитини белгилаш ёки мавжуд меҳнат шароитини ўзгартириш тўғрисидаги меҳнат низолари корхона, муассаса, ташкилот маъмурияти ҳамда тегишли касаба уюшмаси комитети томонидан уларга берилган ҳуқуқлар доирасида ҳал қилинади.

II. МЕҲНАТ НИЗОЛАРИ КОМИССИЯСИНИ ТАШКИЛ ЭТИШ ВА УНИНГ ИШ ТАРТИБИ

3-модда. Меҳнат низолари комиссияси камида 15 киши ишлайдиган корхона, муассаса, ташкилот (бўлинма) меҳнат жамоасининг умумий йиғилишида (конференциясида) сайланади.

Кўпчилик овоз олган ҳамда умумий йиғилишда (конференцияда) ҳозир бўлганларнинг ярмидан кўпроғи ёқлаб овоз берган шахслар комиссия таркибига сайланган ҳисобланади.

Комиссияни сайлаш тартибини, унинг неча кишидан иборат бўлишини, таркиби ва ваколат муддатини корхона, муассаса, ташкилот меҳнат жамоасининг умумий йиғилиши (конференцияси) белгилайди.

Меҳнат низолари комиссияси ўз таркибидан комиссия раиси, унинг ўринбосарлари ва котибларини сайлайди.

4-модда. Корхона, муассаса, ташкилот меҳнат жамоаси умумий йиғилиши (конференцияси) қарори билан бўлинмаларда меҳнат низолари комиссиялари тузилиши мумкин. Бу комиссиялар бўлинмалар жамоалари томонидан сайланади ҳамда корхоналар, муассасалар, ташкилотлар меҳнат низолари комиссиялари каби асосда иш олиб боради.

Бўлинмалар меҳнат низолари комиссиялари ана шу бўлинмалар ваколатлари доирасидаги меҳнат низоларини кўриб чиқишлари мумкин.

5-модда. Меҳнат низолари комиссияси корхоналарда, муассасаларда, ташкилотларда (бўлинмаларда) юз берган меҳнат низоларини кўриб чиқиши шарт бўлган бошланғич идорадир. Ушбу қонун ва бошқа қонун ҳужжатлари билан кўриб чиқишнинг ўзга тартиби бўлган низолар бундан мустаснодир.

Агар ходим корхона, муассаса, ташкилот (бўлинма) маъмурияти билан бевосита музокаралар чоғида мустақил равишда ёки унинг манфаатларини ҳимоя қиладиган касаба уюшмаси ташкилоти иштирокида келишмовчиликни бартараф қилмаган бўлса, меҳнат низоси меҳнат низолари комиссиясида кўриб чиқилиши керак.

6-модда. Ходим ўз ҳуқуқи бузилганлигини билган ёки билиши лозим бўлган кундан бошлаб уч ой муддатда меҳнат низолари комиссиясига мурожаат қилиши мумкин.

Белгиланган муддат узрли сабаб билан ўтказиб юборилган тақдирда меҳнат низолари комиссияси муддатни тиклаши ва низони моҳиятан ҳал этиши мумкин.

Ходимнинг меҳнат низолари комиссиясига тушган аризаси рўйхатга олиниши шарт.

7-модда. Меҳнат низолари комиссияси 10 кун муддатда меҳнат низосини кўриб чиқишга мажбур. Низо ариза берган ходим, маъмурият вакиллари иштирокида кўриб чиқилади.

Низони ходимнинг иштирокисиз фақат унинг ёзма аризасига биноан кўриб чиқишга йўл қўйилади.

Ходим комиссия мажлисига келмаган тақдирда аризани кўриб чиқиш кечиктирилади. Ходим узрсиз сабаблар билан иккинчи марта келмаган тақдирда комиссия ушбу аризани кўриб чиқишдан олиб ташлаш тўғрисида қарор чиқариши мумкин. Бундай қарор ходимни яна ариза бериш ҳуқуқидан маҳрум қилмайди.

8-модда. Агар комиссия мажлисида унинг таркибига сайланган аъзоларнинг камида учдан икки қисми ҳозир бўлса мажлис ҳақиқий ҳисобланади.

Манфаатдор ходим ва маъмурият комиссиясининг ҳар қандай аъзосини далиллар билан рад этиш ҳуқуқига эгадир. Рад этиш тўғрисидаги масала мажлисда қатнашаётган комиссия аъзолари кўпчилик овози билан ҳал қилинади.

Меҳнат низолари комиссиясининг мажлисида мажлис баёни юритилади, уни комиссия раиси ёки раис ўринбосари имзолайди.

9-модда. Меҳнат низолари комиссияси мажлисга гувоҳларни чақириш, мутахассисларни, касаба уюшмалари ва бошқа жамоат ташкилотлари вакилларини таклиф этиш ҳуқуқига эга. Комиссиянинг талабига биноан корхона, муассаса, ташкилот (бўлинма) маъмурияти зарур ҳисобларни ва ҳужжатларни тақдим этишга мажбур.

10-модда. Меҳнат низолари комиссияси мажлисда ҳозир бўлган комиссия аъзолари кўпчилик овози билан қарор қабул қилади. Қарорда: корхона, муассаса, ташкилот (бўлинма) номи, комиссияга мурожаат қилган ходимнинг фамилияси, исми, отасининг исми; комиссияга мурожаат қилинган вақт, низони кўриб чиқиш вақти, низонинг моҳияти; мажлисда ҳозир бўлган комиссия аъзоларининг, маъмурият ва касаба уюшмаси комитети вакилларининг фамилиялари; овоз бериш натижалари ҳамда комиссиянинг далил-исботли қарори кўрсатилади.

Комиссия қарорининг нусхаси уч кун муддатда ходимга ҳамда корхона, муассаса, ташкилот (бўлинма) маъмуриятига топширилади.

11-модда. Меҳнат низолари комиссиясининг қарори устидан манфаатдор ходим ёки маъмурият ёки корхона, муассаса, ташкилот (бўлинма) касаба уюшмаси комитетига (ушбу қонуннинг 1-моддаси иккинчи ва учинчи қисмларида, 21-модданинг 3-бандида ва 22-моддада кўзда тутилган ҳоллар бундан мустасно), ёки бевосита халқ судига комиссия қарори нусхасини олган кундан бошлаб 10 кун муддатда шикоят қилиши мумкин.

Мазкур муддатни ўтказиб юбориш аризани қабул қилишни рад этишга асос бўлмайди. Корхона, муассаса, ташкилот (бўлинма) касаба уюшмаси комитети, шунингдек халқ суди муддатни ўтказиб юбориш сабабларини узрли деб ҳисоблаб, ана шу муддатни тиклаши ва низони моҳият жиҳатидан кўриб чиқиши мумкин.

Меҳнат низолари комиссиясининг қарорига қўшилмаган томонлардан бири касаба уюшмаси комитетига, иккинчи томон судга мурожаат қилган тақдирда низони суд ҳал қилади.

12-модда. Корхона, муассаса, ташкилот меҳнат низолари комиссиясининг белгиланган намунадаги муҳри бўлади.

13-модда. Меҳнат низолари комиссиясини ташкилий-техникавий жиҳатдан таъминлаш (жиҳозланган хона, ёзув машинкаси ва бошқа техникани, зарур адабиётларни ажратиб бериш, иш юритишни, ходимларнинг аризалари ва ишларни ҳисобга олиш ва сақлашни, қарорлар нусхасини тайёрлаш ва топширишни ташкил этиш ва бошқаларни) корхона, муассаса, ташкилот (бўлинма) маъмурияти амалга оширади.

III. КОРХОНА, МУАССАСА, ТАШКИЛОТ (БЎЛИНМА) ҚАСАБА УЮШМАЛАРИ КОМИТЕТЛАРИНИНГ МЕҲНАТ НИЗОЛАРИНИ КЎРИБ ЧИҚИШИ

14-модда. Корхона, муассаса, ташкилот (бўлинма) касаба уюшмаси комитети меҳнат низолари комиссиясининг қарорига рози бўлмаган ходим ёки маъмуриятнинг аризасига биноан меҳнат низоларини кўриб чиқади, ушбу қонуннинг 11-моддаси иккинчи қисмида, 21-модданинг учинчи бандида, шунингдек 1-модданинг иккинчи ва учинчи қисмларида ҳамда 22-моддада кўзда тутилган ҳоллар бундан мустаснодир.

15-модда. Корхона, муассаса, ташкилот (бўлинма) касаба уюшмаси комитети меҳнат низолари комиссиясининг қарорига рози бўлмаган ходим ёки корхона, муассаса, ташкилот (бўлинма) маъмуриятининг аризасини кўриб чиқиш чоғида низонинг моҳияти хусусида қарор чиқаради.

16-модда. Корхона, муассаса, ташкилот (бўлинма) касаба уюшмаси комитети меҳнат низосига доир аризани бундай ариза тушган кундан бошлаб ўн кун муддатда ушбу қонуннинг 7-моддасида, 8-модданинг учинчи қисмида ва 9-моддада кўзда тутилган тартибга риоя қилиб, кўриб чиқади.

Агар касаба уюшмаси комитети таркибига сайланган аъзоларнинг ярмидан кўпроғи мажлисда ҳозир бўлса, у ҳақиқий ҳисобланади.

Касаба уюшмаси комитетининг қарори меҳнат низолари комиссиясининг қарорига нисбатан қўйилган талабларга (ушбу қонуннинг 10-моддаси) мос бўлиши лозим.

Қарор нусхаси уч кун муддатда манфаатдор ходимга ва корхона, муассаса, ташкилот (бўлинма) маъмуриятига топширилади.

17-модда. Манфаатдор ходим ёки маъмурият касаба уюшмаси комитетининг қарори хусусида қарор қабул қилинган кундан бошлаб ўн кун муддатда судга шикоят қилиши мумкин.

IV. МЕҲНАТ НИЗОЛАРИ КОМИССИЯСИНИНГ ВА КОРХОНА, МУАССАСА, ТАШКИЛОТ (БЎЛИНМА) КАСАБА УЮШМАСИ КОМИТЕТИНИНГ ҚАРОРЛАРИНИ БАЖАРИШ ТАРТИБИ

18-модда. Меҳнат низолари комиссиясининг ёки касаба уюшмаси комитетининг қарори корхона, муассаса, ташкилот (бўлинма) маъмурияти томонидан бу қарорлар устидан шикоят қилиш учун кўзда тутилган ўн кун (ушбу қонуннинг 11- ва 17-моддалари) ўтгандан сўнг уч кун муддатда бажарилиши лозим, ушбу қонуннинг 26-моддаси биринчи қисмида кўзда тутилган ҳоллар бундан мустаснодир.

19-модда. Корхона, муассаса, ташкилот (бўлинма) маъмурияти меҳнат низолари комиссиясининг ёки касаба уюшмаси комитетининг қарорини белгиланган муддатда (ушбу қонуннинг 18-моддаси) бажармаган тақдирда ходимга тегишли равишда корхона, муассаса, ташкилот меҳнат низолари комиссияси ёки корхона, муассаса ёки ташкилот касаба уюшмаси комитети томонидан ижро варақаси кучига эга бўлган гувоҳнома берилади.

Гувоҳномада: меҳнат низоси хусусида қарор чиқарган идоранинг номи, бу қарорлар қабул қилинган ва гувоҳнома берилган вақт; ходимнинг фамилияси, исми, отасининг исми; низо моҳияти хусусидаги қарор кўрсатилади. Гувоҳномани корхона, муассаса, ташкилот меҳнат низолари комиссиясининг раиси ёки раис ўринбосари, корхона, муассаса ёки ташкилот касаба уюшмаси комитетининг раиси ёки ўринбосари имзоси ҳамда меҳнат низолари комиссияси ёки касаба уюшмаси комитетининг муҳри билан тасдиқланади.

Агар ходим ёки корхона, муассаса, ташкилот (бўлинма) маъмурияти меҳнат низосини ҳал этиш тўғрисидаги ариза билан белгиланган муддатда касаба уюшмаси комитетига ёки район (шаҳар) халқ судига мурожаат қилса (ушбу қонуннинг 11- ва 17-моддалари) гувоҳнома берилмайди.

20-модда. Корхона, муассаса, ташкилот меҳнат низолари комиссияси ёки корхона, муассаса, ташкилот касаба уюшмаси комитети томонидан берилган ва уч ой муддатдан кечиктирмай район (шаҳар) халқ судига тақдим этилган гувоҳнома асосида суд ижрочиси меҳнат низолари комиссияси ёки касаба уюшмаси комитети қарорини мажбурий тарзда ижро қилади.

Ходим белгиланган уч ой муддатни узрли сабабларга кўра ўтказиб юборган тақдирда гувоҳнома берган корхона, муассаса, ташкилот меҳнат низолари комиссияси ёки корхона муассаса ташкилот касаба уюшмаси комитети шу муддатни тиклаш мумкин.

V. РАЙОН (ШАҲАР) ХАЛҚ СУДЛАРИДА МЕҲНАТ НИЗОЛАРИНИ КЎРИБ ЧИҚИШ

21-модда. Район (шаҳар) халқ судларида меҳнат низолари:

1) ходим, маъмурият ёки касаба уюшмаси меҳнат низолари комиссиясининг қарорига рози бўлмай берган аризасига биноан;

2) ходим ёки маъмурият касаба уюшмаси комитетининг қарорига рози бўлмай берган аризасига биноан;

3) агар корхона, муассаса, ташкилот (бўлинма)да бир неча касаба уюшмалари мавжуд бўлса, ходим ёки маъмурият меҳнат низолари комиссияси қарорига рози бўлмай берган аризасига биноан;

4) агар меҳнат низолари комиссиясининг ёки касаба уюшмаси комитетининг қарори қонунга зид бўлса, прокурорнинг аризасига биноан кўриб чиқади.

22-модда. Бевосита район (шаҳар) халқ судларида меҳнат низолари:

1) меҳнат низолари комиссияси сайланмайдиган корхоналар, муассасалар, ташкилотлар ходимларининг аризаларига биноан;

2) меҳнат шартномасини бекор қилиш асосларидан қатъи назар ишга тиклаш тўғрисида, ишдан бўшатиш вақтини ва сабаблари таърифини ўзгартириш ҳақида, ишга чиқмасликка мажбур бўлган ёки кам ҳақ тўланадиган ишни бажаришга мажбур бўлган вақт учун ҳақ тўлаш тўғрисида ходимлар берган аризага биноан (ходимларнинг ушбу қонун 1-моддаси иккинчи ва учинчи қисмларида ҳамда 2-моддасининг иккинчи қисмида кўзда тутилган низолар бундан мустасно);

3) корхона, муассаса, ташкилотга етказилган моддий зарарни ходимдан ундириб олиш тўғрисида маъмурият берган аризага биноан;

4) ходимларнинг корхона, муассаса, ташкилот (бўлинма) маъмурияти ва касаба уюшмаси комитети томонидан уларга берилган ҳуқуқлар доирасида амалдаги қонунларга мувофиқ ҳал этилган меҳнат қонунларини қўлланиш масаласига доир аризаларга биноан кўриб чиқилади.

Бевосита район (шаҳар) халқ судларида:

бошқа корхонадан, муассасадан, ташкилотдан сўраб олиш тарзида ишга таклиф қилинган шахсларни;

олий ёки ўрта махсус ўқув юртларини битирган ёш мутахассисларни, шунингдек ҳунар-техника билим юртларини тамомлаган ва белгиланган тартибда мазкур корхонага, муассасага, ташкилотга ишга юборилган шахсларни;

корхона, муассаса, ташкилот (бўлинма) маъмурияти қонунга мувофиқ равишда меҳнат шартномаси тузишга мажбур бўлган бошқа шахсларни ишга қабул қилишдан бош тортиш тўғрисидаги низолар ҳам кўриб чиқилади.

23-модда. Меҳнат низосини ҳал этиш тўғрисидаги ариза бевосита район (шаҳар) халқ судига ходим ўз ҳуқуқи бузилганлигини билган ёки билиши лозим бўлган кундан бошлаб уч ой муддатда, ишдан бўшатиш тўғрисидаги масалалар юзасидан эса — ишдан бўшатиш тўғрисидаги буйруқ нусхаси топширилган кундан ёки меҳнат дафтарчаси қайтариб берилган кундан бошлаб бир ой муддатда берилади.

Маъмуриятнинг корхона, муассаса, ташкилотга етказилган моддий зарарни ходимдан ундириб олиш масалалари хусусида судга мурожаат қилиш учун ходим етказган зарар аниқланган кундан бошлаб бир йил муддат белгиланади.

Ушбу моддада белгиланган муддатлар узрли сабаблар билан ўтказиб юборилса, суд бу муддатларни тиклаши мумкин.

24-модда. Ходимлар меҳнат ҳуқуқи муносабатларидан келиб чиқадиган талаблар билан район (шаҳар) халқ судига мурожаат қилган тақдирда улар давлат даромадига суд харажатларини тўлашдан озод қилинадилар.

VI. ИШДАН БУШАТИШ ВА БОШҚА ИШГА УТКАЗИШ ТЎҒРИСИДАГИ НИЗОЛАР ЮЗАСИДАН ҚАРОР ЧИҚАРИШ ВА ИЖРО ЭТИШ

25-модда. Ходим қонуний асос бўлмаган ҳолда ишдан бўшатилган ёки қонунга хилоф равишда бошқа ишга ўтказилган тақдирда меҳнат низосини кўриб чиқаётган идора уни олдинги ишига тиклаши лозим.

Ишига тиклаш тўғрисидаги қарор чиқариш чоғида меҳнат низосини кўриб чиқаётган идора айни бир вақтда ходимга ишга чиқмасликка мажбур бўлган вақти учун ўртача иш ҳақини ёки кам ҳақ тўланадиган ишни бажаргани учун иш ҳақидаги тафовутни тўлаш тўғрисида қарор қабул қилади, лекин ана шу вақт бир йилдан ошмаслиги керак.

Ишдан бўшатиш сабаблари баёни нотўғри деб ёки амалдаги қонунларга зид деб тан олинган тақдирда меҳнат низосини кўриб чиқаётган идора уни ўзгартириб, қарорда амалдаги қонунлар баёнига аниқ мувофиқ равишда ва қонуннинг тегишли моддасини (бандини) кўрсатишга, қарорда ишдан бўшатиш сабабини кўрсатишга мажбур. Башарти, меҳнат дафтарчасига ёзилган ишдан бўшатиш сабабларининг нотўғри ёки амалдаги қонунларга зид баёни ходимнинг янги ишга киришига тўсқинлик қилса, меҳнат низосини кўриб чиқаётган идора айни бир вақтда ишга чиқмасликка мажбур бўлган вақти учун ўртача иш ҳақини тўлаш тўғрисида қарор қабул қилади. Лекин бу вақт бир йилдан ошмаслиги керак.

26-модда. Қонунга хилоф равишда ишдан бўшатилган ёки бошқа ишга ўтказилган ходимни ишга тиклаш тўғрисида меҳнат низоларини кўриб чиқувчи идора томонидан қабул қилинган қарор дарҳол ижро этилиши керак.

Корхона, муассаса, ташкилот маъмурияти суднинг қонунга хилоф равишда ишдан бўшатилган ёки бошқа ишга ўтказилган ходимни ишга тиклаш тўғрисидаги қарорни ижро этишни кечиктирган тақдирда ходимни ишга тиклаш тўғрисида қарор қабул қилган суд кечиктирилган вақт учун ўртача иш ҳақини ёки иш ҳақидаги тафовутни унга тўлаш тўғрисида ажрим чиқаради.

27-модда. Пул талаб қилиш тўғрисидаги (ишга чиқмасликка мажбур бўлган вақт учун ўртача иш ҳақини ёки кам ҳақ тўланадиган ишни бажарган вақти учун иш ҳақидаги тафовутни тўлаш тўғрисидаги талаблардан ташқари — ушбу қонуннинг 25- ва 34-моддалари) низони кўриб чиқаётган идора ходимга тўланиши лозим бўлган пулни унга кўпи билан уч йилга тўлаш тўғрисида қарор чиқаришга ҳақлидир.

VII. ЮҚОРИ ИДОРАЛАР ТОМОНИДАН МЕҲНАТ НИЗОЛАРИНИ КЎРИБ ЧИҚИШ

28-модда. Давлат ҳокимияти ва бошқаруви юқори идоралари лавозимга ССР Иттифоқи давлат ҳокимияти ва бошқаруви олий органлари томонидан сайланадиган, тасдиқланадиган ёки тайинланадиган раҳбар ходимларнинг ишдан бўшатилиш, ишдан бўшатиш вақти ва сабаблари баёнини ўзгартириш, бошқа ишга ўтказилиш, прогул қилишга мажбур бўлган ёки кам ҳақ тўланадиган ишни бажарган вақти учун ҳақ тўлаш ҳамда интизомий чора кўриш масалаларига доир меҳнат низоларини кўриб чиқади.

29-модда. Ходим давлат ҳокимияти ва бошқарувининг низо юзасидан қарор қабул қилишга ваколатли юқори идорасига уч ой муддатда, ишдан бўшатиш масаласи хусусида эса жазо чорасини қўлланиш тўғрисидаги қарор, буйруқ (фармойиш) нусхаси топширилган кундан ёки меҳнат дафтарчаси топширилган кундан бошлаб бир ой муддатда ариза беради.

Белгиланган муддат узрли сабаблар билан ўтказиб юборилган тақдирда юқори идора муддатни тиклаб меҳнат низоси моҳиятини кўриб чиқиши мумкин.

30-модда. Юқори идора меҳнат низосини ариза берилган кундан бошлаб бир ой муддат ичида кўриб чиқишга мажбур. Низо ходим иштирокида ҳал этилади. Ходим фақат ёзма ариза берган ёки узрсиз сабаблар билан иккинчи марта чақирилганда ҳам келмаган тақдирда низони ходим иштирокисиз кўриб чиқишга йўл қўйилади.

Низони кўриб чиқаётган идора давлат ҳокимияти ёки бошқарувининг низоли қарор қабул қилган идораси вакилини, шунингдек касаба уюшмаси ва бошқа жамоат ташкилотлари вакилини таклиф этишга ҳақлидир.

31-модда. Юқори идоранинг меҳнат низосига доир қарори қонунга асосланиши ва далилли бўлиши керак.

32-модда. Ходим қонунга хилоф равишда ишдан бўшатилган ёки унга нисбатан интизомий жазо чораси қўлланилган тақдирда юқори идора бундай қарорни, буйруқни (фамойишни) бекор этиш тўғрисида қарор қабул қилади.

33-модда. Юқори идора қабул қилган қарорнинг нусхаси низонинг моҳияти кўриб чиқилгандан сўнг уч кун муддатда манфаатдор ходимга, шунингдек ҳаракатлари устидан шикоят қилинган идорага юборилади ёки топширилади.

Интизомий жазо чораси тўғрисидаги меҳнат низосини кўриб чиқиш чоғида юқори идора ходимга нисбатан тағин ҳам қаттиқроқ интизомий жазо чорасини қўллашга ҳақли эмас, лекин интизомий жазога сабаб бўлган хатти-ҳаракатни содир этишнинг аниқ шароитларини, ходимнинг олдинги иши ва хулқини ҳисобга олиб қўлланилган интизомий чорани енгилроғига алмаштириши мумкин.

34-модда. Ходим юқори идоранинг қарори билан олдинги ишига тикланган тақдирда ишдан бўшатилган кундан бошлаб прогул қилишга мажбур бўлган вақт учун ёки кам ҳақ тўланадиган ишни бажаргани учун ҳақ тўланади, лекин бу вақт бир йилдан ошмаслиги керак.

35-модда. Юқори идоранинг қонунга хилоф равишда ишдан бўшатилган ходимни олдинги лавозимида тиклаш, шунингдек прогул қилишга мажбур бўлган ёки кам ҳақ тўланадиган ишни бажарган вақти учун унга иш ҳақи тўлаш тўғрисидаги қарори амалдаги қонунларга мувофиқ дарҳол ижро этилиши шарт.

Юқори идоранинг тегишли қарорини бажариш кечиктирилган тақдирда шу кечиктирилган вақт учун ўртача иш ҳақини ёки иш ҳақидаги, тафовутни тўлаш тўғрисида шу идора қарор қабул қилади.

Совет Социалистик Республикалари Иттифоқининг Президенти **М. ГОРБАЧЕВ.**

Москва, Кремль.
1991 йил 11 март.

ССCP Олий Кенгашининг қарори

«ЯККА МЕҲНАТ НИЗОЛАРИНИ ҲАЛ ҚИЛИШ ТАРТИБИ ТЎҒРИСИДА»ГИ СССР ҚОНУНИНИ ҲАМДА «ССР ИТТИФОҚИНИНГ МЕҲНАТ ҚОНУНИ ҲУЖЖАТЛАРИГА УЗГАРТИШ ВА ҚУШИМЧАЛАР КИРИТИШ ТУҒРИСИДА»ГИ СССР ҚОНУНИНИ КУЧГА КИРИТИШ ҲАҚИДА

СССР Олий Кенгаши **қарор қилади:**

1. «Якка меҳнат низоларини ҳал қилиш тартиби тўғрисида»ги СССР қонуни 1991 йил 1 июлдан бошлаб кучга киритилсин.

Ушбу қонун 1991 йил 1 июлдан кейин кўриб чиқиладиган меҳнат низоларига нисбатан қўлланилади.

2. 1991 йил 1 июлга қадар меҳнат низолари юзасидан қабул қилинган, лекин «Якка меҳнат низоларини ҳал қилиш тартиби тўғрисида»ги СССР қонуни кучга киритилган пайтгача ижро этилмаган қарорлар ушбу қонун талабларига мувофиқ ижро этилиши керак.

3. «ССР Иттифоқининг меҳнат қонуни ҳужжатларига ўзгартиш ва қўшимчалар киритиш тўғрисида»ги СССР қонуни ҳам худди шундай тартибда 1991 йил 1 июлдан кучга кириши белгилаб қўйилсин.

4. СССР Вазирлар маҳкамаси халқ хўжалигининг айрим тармоқларида амал қилаётган ходимларнинг айрим тоифалари учун белгилаб қўйилган интизом тўғрисидаги низомнома ва қоидаларни 1991 йил 1 июлга қадар ушбу қонунга мувофиқлаштирсин.

5. Республикаларнинг Олий Кенгашларига меҳнат тўғрисидаги республика қонунларига мазкур қонунлардан келиб чиқадиган ўзгартиш ва қўшимчаларни киритиш тавсия этилсин.

СССР Олий Кенгашининг Раиси **А. ЛУКЬЯНОВ.**
Москва, Кремль. 1991 йил 12 май.

ВАТАН ХИЗМАТИДА

Ташвиш чекманг оналар, ташвишланманг оталар...

УЗБЕКИСТОН ССР ПРЕЗИДЕНТИ ҲУЗУРИДАГИ ВАЗИРЛАР МАҲКАМАСИНИНГ ҚАРОРИГА ШАРҲ

Ўзбекистон ССР Президенти ҳузуридаги Вазирлар маҳкамаси ҳақиқий ҳарбий хизматга навбатдаги чақириқ тўғрисида қарор қабул қилди. Бу ҳужжатда энг муҳим жиҳат шундаки, у аввало чақирилувчиларни ҳимоя қилишга қаратилган, ёш ўзбекистонликлар ҳарбий хизматни қандай ўтаётганликларини назорат қилиш учун реал имкониятлар яратилмоқда.

Қарор совет идоралари, корхоналар, муассасалар, ташкилотлар раҳбарлари зиммасига «Умумий ҳарбий мажбурият тўғрисида»ги СССР қонуни бажарилишини таъминлаш вазифасини юклайди. Айни пайтда чақириқ Ўзбекистон ССР Президентининг «Республика ёшларини хизматга чақиришни ва уларнинг ҳарбий хизматни ўташини такомиллаштириш тадбирлари тўғрисида»ги фармонига қатъий амал қилган ҳолда ўтказилиши лозим. Бу фармон ёшларнинг айниқса қурилиш қисмларига чақирилишидаги ҳимояланишини оширди. Фармон бажарилиши йўлида республика фуқароларини ҳақиқий муддатли ҳарбий хизматга чақириш ва уларнинг хизматни ўташини яхшилаш тўғрисида СССР Қуролли Кучлари бош штаби билан Ўзбекистон ССР ҳукумати ўртасида битим имзоланди. Бу битим ёшларнинг ҳарбий округларда хизматни ўташларини назорат қилиш ва бунда уларга нормал шароитлар яратиб берилишига эришиш имконини беради.

Мамлакатнинг айрим минтақаларидаги вазият кескинлашганлиги муносабати билан қарорда республика ҳарбий комиссарнатлари зиммасига Ўзбекистондан чақирилган йигитларни Закавказье ҳарбий округи қўшинларига, Каспий флотилияси ва Қора Денгиз флотининг шу округ ҳудудидаги кучларига, шунингдек Узоқ Шимол районларида жойлашган қўшинларга юбормаслик вазифаси юкланди. Фақат хизматни кўнгилли равишда ана шу жойларда ўташ истагини билдирганлар бундан мустасно.

Қарорда йигитларни республикадан ташқаридаги ҳарбий-қурилиш қисмларига юбормаслик кераклиги айтилган. Туғишган ака-укалари муддатли ҳарбий хизматни ўташ чоғида ҳалок бўлган ёки вафот этган фуқаролар муддатли ҳарбий хизматга чақирилишдан озод қилинади. Чақириқ комиссиялари маҳаллий советлар ижроия комитетлари билан биргаликда яккаю ягона ўғилни, ҳатто оилада ундан ташқари меҳнатга лаёқатли қизлар бўлган тақдирда ҳам армияга чақиришдан озод қилиш имкониятини якка тартибда кўриб чиқиш ҳуқуқига эга бўладилар. Оиладаги кенжа ўғилга ҳам агар унинг акалари ҳақиқий ҳарбий хизматни ўтаган ёки ўтаётган бўлсалар шундай имтиёзлар берилади. Қонуний никоҳда бўлган чақирилувчилар иложи борича Туркистон ҳарбий округининг қисмлари ва тузилмаларига ҳамда мумкин қадар ўз уйига яқинроқ жойга юборилади.

Армиядаги хизмат учун йигитларни танлаб олишда чақириқ комиссияларининг роли катта бўлади. Шунинг учун қарорда бундай комиссияларга СССР, Ўзбекистон ССР, маҳаллий советлар халқ депутатларининг киритилиши кўзда тутилган. Комиссиялар барча зарур нарсалар билан таъминланган бўлиши ва чақириқни юксак уюшқоқлик билан ўтказиши лозим.

Чиқарилувчиларни тиббий кўрикдан ўтказишга алоҳида эътибор берилмоқда. Бу ўринда ҳам Узбекистон ССР Президенти ҳузуридаги Вазирлар маҳкамасининг тегишли фармойиши катта аҳамиятга эга. Шу фармойишга мувофиқ армияда хизмат қилишга яроқсиз, деб топиш нормалари иттифоқда қабул қилинган умумий нормалардан юқоридир. Армияга касаллар жўнатилган тақдирда шифокорлар шахсий жавобгарликка тортиладилар. Муносиб номзодлар мамлакатдаги ҳарбий билим юртларига жўнатилади. Бунда туб миллатга мансуб йигитларни конкурсдан ташқари қабул қилиш нормаларига гап-сўзсиз амал қилинади.

Чақирилувчиларни ҳақиқий ҳарбий хизматга жўнатиш шартлари ҳам кўзда тутилган. Уларни жўнатиш уюшқоқлик билан ўтказилиши лозим. Халқ депутатлари, жамоат ташкилотларининг вакиллари кирадиган махсус комиссиялар чақирилувчилар гуруҳларини ҳарбий қисмларгача кузатиб борадилар, уларнинг хизматни ўташ шароитлари билан танишадилар. Совет Армияси сафларидан бўшатилганлар ҳам эътиборсиз қолдирилмайди. Қарорда, хусусан, уларни ишга жойлаштириш чоралари кўзда тутилган.

Она ўғлини армияга жўнатади. Лекин йигит у ерда унутилиб, ўз ҳолига ташлаб қўйилмайди. Ҳарбий қисм қўмондонлиги битимга амал қилиб, ота-оналарга чақирилувчининг қисмга етиб келганини хабар қилиши шарт. Маҳаллий советлар, жамоат ташкилотлари зиммасига ҳарбий қисмларда оталиқ ишларини кучайтириш вазифаси юкланади. Юртдошларимиз хизмат қилаётган ҳарбий бўлинмаларга жамоатчилик вакиллари, уруш ва меҳнат фахрийлари, профессионал ва ҳаваскор артистлар боришлари мунтазам равишда ташкил қилиб туриладн. Жангчилар даврий нашрларни, китобларни, республика ҳаёти тўғрисидаги кинофильмларни олиб туришади. Уйда уларнинг хизмати тўғрисида қариндошлар оммавий ахборот воситаларидаги мақолалар орқали хабар топиб туришади.

Ўзбекистонда чақириқ бошланди. Ўзбекистон Президенти ҳузуридаги Вазирлар маҳкамасининг қарорида чақириқ юксак савияда ўтказилишига қаратилган конкрет тадбирлар белгиланган. Жангчиларсиз армия бўлмайди. Хизматни ўтаб бўлган йигитлар уйга бақувватлашиб, улғайиб қайтадилар. Армия — бу яхши байналмилал тарбия мактаби ҳамдир. Биз ягона мамлакатда яшаймиз. Тўққизта иттифоқдош республика битимни имзолаганлиги ҳам шундан далолат бермоқда. Зарур бўлиб қолса бу мамлакатни ҳаммамиз биргаликда ҳимоя қилишимиз керак бўлади.

ҚУРИЛИШ МУАММОЛАРИ

ТУШОВ

Комбинатимиз «Узагростройиндустрия» бирлашмасига қарашли. Зиммамизга Самарқанд, Бухоро, Қашқадарё, Жиззах вилоятларидаги қишлоқ қурилишларини эшик-дераза, пол тахталари ҳамда темир-бетон плиталар билан таъминлаш вазифаси юкланган.

Республика Президентининг аҳолига томорқа ажратиш ҳақидаги фармонидан сўнг қишлоқларимизда бинокорлик миқёси нечоғлик кенгайиб бораётганлиги ҳаммага маълум. Бинобарин, бизнинг корхонамиз иш кўлами ҳам кенгайиши, мароми тезлашиши лозим.

Бироқ ҳозирча бунинг мутлақо акси бўлиб турибди. Сабаби, комбинат иш унуми кўп жиҳатдан ёғоч ашёлар таъминотига боғлиқ. Бу ашёлар эса Россия Федерациясидан олинади. Кейинги пайтларда россиялик шерикларимиз ваъдага вафони унутиб, шартномага амал қилмаётирлар. Оқибатда ишимизда узилишлар юз бераётир. Бу эса республикамизнинг тўртта вилоятидаги қанча-қанча биноларнинг қуриб битказилиши чўзилаяпти, демакдир.

Шу йилнинг биринчи чорагида шартнома бўйича ҳамда «Узагростройиндустрия» бирлашмаси тақсимотига асосан (бу тақсимот эса СССР Моддий-техника таъминоти давлат комитети билан келишилган ҳолда белгиланади) Красноярск ўлкаси, Томск, Амур, Иркутск вилоятларидан 3,5 минг куб метр ёғоч олиб, тўртта вилоятга эшик-дераза учун 14 минг 300 куб метр, пол учун сал кам 500 куб метр тахта етказиб беришимиз керак эди. Амалда эса бу кўрсаткич мутаносиб равишда 8 минг ва 217 куб метрни ташкил этди, холос. Чунки бор-йўғи минг куб метр ёғоч олдик.

Россиялик биродарларимиз тузилган шартномани ҳам, СССР Моддий-техника таъминоти давлат комитети белгиланган тақсимотни ҳам тан олмай қўйдилар. Очиқроқ айтсак, улар ёғоч эвазига пахта толаси, гўшт, асал ва бошқа камёб ашё ҳамда маҳсулотлар талаб қилишмоқда. Биз эса бундай маҳсулотларни топиб жўнатиш имкониятига эга эмасмиз.

Шу тахлит «шохига урсанг, туёғи зирқирайди» деганларидек, мамлакат миқёсидаги муносабатлар издан чиқиб кетганлиги энг қуйидаги бўғинларга ҳам ўз асоратини етказмоқда. Демак, республикалар ўртасидаги горизонтал алоқаларни тез, соз, изчил йўлга қўйиш зарур. Биз, бинокорлар учун Россия билан тегишли шартномаларнинг имзоланиши айниқса муҳим. Чунки жорий йилда олтмиш минг квадрат метр эшик-дераза, икки минг квадрат метр пол тахтаси ишлаб чиқаришимиз керак. Тўрт вилоятда шунга мувофиқ қатор қурилишлар режалаштирилган, биз билан тегишли шартномалар тузилган. Шартнома бажарилмаса, жарима тўлашга мажбурмиз. Шусиз ҳам иқтисодий аҳволимиз ҳавас қилгудек эмас. Ёғочни қайта ишлаш цехининг бир юз эллик кишилик жамоаси ўн-ўн беш кунлаб бекор туриб қолаётгани уларнинг маошлари кескин камайиб кетишига сабаб бўлаяпти.

Шундай оғир шароитда «Узагростройиндустрия» раҳбарлари етарлича ташвиш тортмаётирлар. Амалий ёрдам ўрнига қуруқ ваъдадан нарига ўтилмаяпти. Устигаустак, кўтарилган ташаббуслар ҳам қўллаб-қувватланмаётир.

Чунончи, тоғ яқинлиги боис қум-шағал арзонга тушишини ҳисобга олиб, темир-бетон плиталар ишлаб чиқариш режасини 50 минг куб метр қилиб белгилаган эдик. Аммо бирлашма раҳбарияти цемент етказиб бериш масъулиятини бўйнига олишни истамай, режамизни ўн саккиз минг куб метрга камайтириб юборди.

Хулласи калом, комбинатимиз жамоаси ҳозир тушовланган тулпорнинг ҳолига тушиб қолган. Ана шу тушовнинг тезроқ ечилиши ва моҳир усталаримиз, серғайрат дурадгорларимизнинг тўла куч-қувват билан ишга тушишлари «Узагростройиндустрия» (бошлиғи А. Рубенштейн) раҳбариятининг хайр-саховатию омилкорлигига ва шубҳасиз, ўзимизнинг яна ҳам фаоллик, қунт билан ишлашимизга боғлиқ бўлиб турибди. Акс ҳолда эл-юрт олдида юзимиз ерга қараб қолади.

Абдулла МЎМИНОВ,
Оқтош шаҳридаги 4-қурилиш ашёлари комбинати директори.

Халқ таълими вазирлиги эътиборига

ЎЗ ТАРИХИМИЗНИ ҚАЧОН ЎРГАНАМИЗ?

Кўп йиллардан буён биз ёш авлодга тарихимиздан сабоқ беришда кечириб бўлмас хатоликларга йўл қўйиб келдик. СССР тарихини ўзбек халқи тарихининг ўзаги дедик ва Европа халқлари тарихи эканлигини очиқ айта олмадик. Богдан Хмельницкий, адмирал Нахимов, Суворов, Кутузов, Барклай де-Толли, Багратион каби саркардаларни бизнинг қаҳрамонларимиз деб ғурурландик. Натижада фарзандларимиз тугул ўзимиз ҳам аждодларимиз тарихини унутаёздик.

Хайриятки, эрамиздан аввалги VI—I асрлар маданий ёдгорликлари жангу жадал санъати, ярок-аслаҳа ясаш ва ҳарб маҳорати, миллий урф-одату меҳмондўстлиги билан қадимги Хитой, Ҳиндистон, Икки дарё оралиғи, Греция, Рим, Эгей дунёси мамлакатлари қаторида турган халқларимизнинг қадимги тарихи аҳмонийлар ва хитойларнинг ёзма манбаларида сақланиб қолган, тошларга, сопол тахтачаларга ўйиб ёзилган битикларда муҳрланган.

Ҳозирги жаҳон тарихини ўрганишда асосий муаммолардан бири бўлган «Буюк ипак йўли» шу жойдан бошланса-ю, СССР Халқ таълими вазирлиги томонидан университетлар ва педагогика олий ўқув юртлари учун чоп этилган «СССР тарихи»да ўша давр учун «Ўрта Осиё ва Қозоғистон» деган мавзуга бор-йўғи ярим саҳифа жой берилган бўлса...

«Ибтидоий жамоа тузуми» деган мавзуда мамлакатимиз Европа қисмида палеолит, мезолит, меолит, энеолит даврларига доир манзил-маконларнинг камлиги ва СССР тарихи учун мисол бўла олмаганлиги боисидан қулдорлик тузумию унинг ривожига оид маълумотларнинг камлигидан Закавказья ва Ўрта Осиё тарихига мурожаат этилган бўлса ажаб эрмас.

Мана бир мисол: Ўзбекистон тегарасида мезолит, яъни ўрта тош даври эрамиздан аввалги 12-минг йилликдан 5-минг йилликкача давом этган бўлиб, ўша замонларда ибтидоий тасвирий санъат бошқа жойларга қараганда анча ривожланган. Ғорларда яшаган одамлар қоятошларга қизил бўёқ билан ёки ўйиб ажойиб ов манзараларини акс эттириб кетганлар. Бундай нодир санъат обидалари Сурхондарёда Заравутсой, Жиззахда Такатош, Бухородаги Сармиш, Қораунгирсой, Тошкент воҳасида Қоразов, Хўжакент, Паркентдан топиб ўрганилган. Бу ерлардан топилган қизил бўёқлар билан ишланган ёввойи буқаларни ўраб олиб ўқ-ёй ҳамда сопқонлар отаётган овчилар, тоғ эчкилари, пода-пода ёввойи ҳайвонлар ёки ажойиб қилиб ишланган бир аёлнинг тасвири каби ашёвий далиллар ҳали СССРнинг бошқа воҳаларидан топилмаган. Ўзбекистон халқларининг ибтидоий жамоа тарихини ўрганишда ғоят қимматли ҳужжатни кўпчилик деярли билмайди. Кишини ўз нозик санъати билан тош давридаёқ ҳайратга солган халқ тарихи шу кунга қадар ўрганилмай келмоқда.

Республикамиз ҳудудидан топилган қадимги ва ўрта асрга оид танга пуллар таваллуд даври номаълум қадимги шаҳарлар «ёши»ни аниқлаб олишда катта ёрдам беради. Масалан Бухоро, Термиз, Кат, Қува ва бошқа жойларда зарб этилган олтин, кумуш, мис танга пуллар Хоразм, Қанғха, Фарғона, Бақтрия, Кушан, Сўғд, сомонийлар, қорахонийлар, темурийлар ва бошқа подшоликларнинг иқтисодий-сиёсий тарихини, айниқса бу давлатлардаги пул ҳамда ташқию ички савдо муносабатларини ўрганишда жуда қимматли ашёвий далил бўлиб хизмат қилади.

Мана шундай далил ва бурҳонларни билмаганимиз, ўз тарихимиздан ғофиллигимиз ўзбек халқини, унинг тарихини камситувчиларга қўл келмаяптимикан?! Бу масалалар мактаб дарсликларида қачон ўз инъикосини топади?

«СССР тарихи» дарслигидан рус князи Юрий Долгорукий 1147 йилда Москвага асос солганигача билдик, аммо ўз она диёримизда эрамиздан олдинги III асрда Грек-Бақтрия давлатига асос солиб, биринчи танга зарб этган Диодотни эсламадик ҳам. Новгород X аср ўрталарида Константин Багрянородний томонидан русларнинг бош шаҳарларидан бири деб эълон этилганидан хабаримиз бор, бироқ хитой сайёҳи, муаррихи ва элчиси Чжань Цянь завқ-шавқ билан таърифлаган, эрамиздан аввалги II — I асрларда Ўрта Осиёда ташкил топган **Қангха-Қангюй, Фарғона-Довон ва Дахя-Бақтрия давлатлари**, подшолари, ҳатто марказлари ҳақида ҳеч нарса билмаймиз.

Шуниси ачинарлики, 1339 йили Иван Калитанинг русни тўплаш сиёсатини ёшларга жуда яхши тушунтираяпмиз, лекин эрамиздан кейинги I—IV асрларда ташкил топган Кушон импариясини, унинг ҳокими Киоцзюкю (КАДФИЗ), унинг иқтисодий, ижтимоий, сиёсий ёки маданий жабҳада нима ишлар қилгани билан қизиқмаймиз.

457 йилда ташкил топган эфталитлар давлати ва эфталитлар подшоси Вахшунвар ҳақида дарсликларда ҳеч вақо йўқ. XI—XV асрларда Новгороддан топилган қайин пўстлоғига ёзилган битиклардан воқиф бўлдик, аммо VI аср ўрталарига келиб Олтой, Еттисув, Марказий Осиёдаги турли қабилаю халқларни ҳамда Ўрта ва Марказий Осиё мамлакатларини бирлаштирган Турк ҳоқонлиги; бу ҳақда жуда қимматли маълумот берувчи Румий ёзувлари, Кул-Тегин ёдгорликларидан ғафлатда қолдик.

Шунингдек, Мовароуннаҳрда VII—VIII асрларда Шарқ услубида қурилган шаҳристонлар, кўҳандизлар, работу қалъалар, IV—VI асрларда қурилган деҳқон кўшклари, мўғуллар томонидан вайрон қилиниб, устига буғдой, арпа септириб юборилган ва ҳозирги кунда ҳар хил: Чинтепа, Ажинатепа, Хўкизтепа, Қулоқтепа, Оқтепа, Мингтепа каби номлар билан аталиб келинаётган авлод-аждодларимизнинг меъморчилик ёдгорликлари ҳам ўрганилмай қолди.

Абу-Жаъфар ибн Мусо Хоразмий, Аҳмад Фарғоний, Абу Али ибн Сино, Абу Райҳон Беруний каби мутафаккир олимлар ҳаётию ижодини жаҳондаги тараққийпарвар халқлар ўрганишса-ю, нега биз ўрганишимиз мумкин эмас?! Ана шундай буюк алломалар етишиб чиқишига озми-кўпми ўз улушини қўшган шоҳ Исмоил Сомонийни ва унинг даврини ўрганиш кимларга зарар етказиши мумкин?!

Тарихнинг ҳар бир асри юзасидан дарслар ўтганда, меъморчилик, наққошлик, ганчга ўймакорлик усулида гул солиш, рангли деворий суратлар ишлашда ўз соҳаси усталарини ҳайратда қолдирган, шу соҳада жаҳонда юксак даражага кўтарилган ўзбек халқ санъати таъкидланмаса ва у ерларга экскурсиялар уюштирилмаса, ёшларимиз ўзбек халқи тарихида мана шундай ажойиб меъморчилик санъати борлигини қаердан билишади?

Муҳаммад ан-Наршахий ўзининг «Бухоро тарихи» асарида Ф. Энгельсдан ўн аср аввал... «Меҳнат инсонни улуғлайди» деб ёзиб кетганини нега халқ билмайди? Маҳмуд Қошғарий ернинг думалоқлигини исботлаб, дунё харитасини чизиб қолдирганлиги ҳақидаги маълумотни ўрганиш вақти келмадимикин?

Самарқандни то X асргача сув билан таъминлаб турган «Жўйи сурб», яъни «Қўрғошин арик» ёки ҳозирги тилимизда оббарор (водопровод)ни мўғуллар бузиб ташлашганини айрим тарих ўқитувчиларининг ўзлари ҳам билмайдилар.

Менимча, мўғул истибдодига қарши курашган ажойиб саркардаларимиз Жалолиддин Мангуберди, Темур Малик, Маҳмуд Торобий ва унинг укалари Али, Муҳаммад, Ғурак, Фир каби қаҳрамонларнинг ҳаётию ижодиёти олий ўқув юртлари дастуридан, мактаб тарих дарслигидан эътиборли ўрин олиши керак.

Биз шу кунга қадар улуғ шахслар ҳақида билиб-билмай нотўғри хулосалар чиқариб, тарихимизга иғво ва лаънат тошларини отиб келдик. Масалан, йирик давлат арбоби, қудратли давлатни бунёд этган тадбиркор шоҳ, моҳир саркарда, меъморчилик санъати билан жангу жадал санъатини қўшиб олиб борган, фарзанд ва набираларини донгдор ворис, мутафаккир қилиб етиштиришда намуна кўрсатган Амир Темурнинг келиб чиқиш тарихини, ҳаётини, ҳарбий тузукларини, жаҳон меъморчилик санъати ривожига қўшган ҳиссаларини билмай туриб, унга бирёқлама қараб, «қонхўр», шафқатсиз, золим каби лаънат тамғаларини босдик. У ҳақдаги маълумотларни ўрганишдан жиркандик, аммо ўз номи билан даҳшатли бўлган Иван Грозний ва унинг давлат бошқарувини уялмай-нетмай болаларга мукаммал ўргатдик.

Карл Маркс Темур ҳақида шундай дейди: «Темурланг ўзининг янги подшолигида давлат тузилишини барпо этди... Агар татар галалари ёвузлик ва ёввойилик қилиб, барча салтанатларни бузиб юборган бўлсалар,.. Темурланг унинг аксини қилди: (Хронологические выписки. Архив Маркса и Энгельса, VI том, 184-бет).

В. В. Бартольд ўзининг «Улуғбек ва унинг даври» асарида Улуғбекнинг болалик чоғларидан бошлаб, қирқ йиллик ҳукмдорлиги даврдаги воқеаларгача муфассал тасвирлаб, юксак баҳо беради.

Октябрь инқилобидан сўнг Ўрта Осиёда истеъдодли зиёлилар, илм пешволари, санъату маърифат аҳли «пантуркистлар», «панисломистлар» деган сиёсий айблар билан қирғин қилиндилар.

Ўрта Осиёдаги миллий ҳаракат, колхозлаштириш сиёсати ниқоби остида ҳақиқий ер, деҳқончилик кабилар эгаларининг қулоқ қилиниши, имлони уйғунлаштириш шиори остида минг йиллик тарихимиздан узиб қўйилганлигимиз каби ўнлаб катта аҳамиятга эга тарихий жараёнларнинг асл моҳияти ҳали-ҳануз на мактаб ўқувчиларига, на олий мактаб талабаларига ўргатилмаётир.

Юқоридагилардан келиб чиқиб, Ўзбекистон Халқ таълими вазирлиги билан Олий ва ўрта махсус таълим вазирлиги халқимиз тарихини аниқ, мукаммал ёритувчи узвий боғлиқ дастур яратишлари зарур, деб ҳисоблайман.

Абдуғофур НАБИЕВ,
Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика институтининг доценти.

БИБИ ҲОЖАР ОНА

БИБИ ҲОЖАР она. Хива районидаги Саёт қишлоғида шу ном билан аталувчи қабристон, катта даҳма, ариқ ва қасаба кўпчиликнинг диққатини ўзига тортади.

Яқинда Фрунзе жамоа хўжалиги раиси Абдушариф Мадраҳимов ва қишлоқ имоми Эркин Абдуллоҳ тасаввуфда ўз номи билан аталувчи оқимга асос солган файласуф Нажмиддин Қубронинг онаси Биби Ҳожар эканлиги ҳақидаги ҳужжатларни топишди. Шунингдек, улуғ Шайхнинг ўзи (Кубро—Аҳмад ибн Умар Абдул-Жанноб Нажм ад-дин Хивақий — 1145—1221) ҳам шу қишлоқда таваллуд топганию Саёт қишлоғи 1940 йилгача «Шайх Кабир» (бу ном қадимий Шарқнинг буюк алломаси ва ҳукмдорларидан бири шайх Иброҳим томонидан берилган) деб аталгани маълум бўлди. Ҳужжатлар мулло Эркин Абдуллоҳда сақланмоқда.

Фалакнинг бақиёс зулми оқибатида буюк аллома 1221 йили мўғул босқини пайтида Гурганч шаҳрида шаҳид бўлади.

Қубронинг волидаси дафн этилган қабристон ва даҳма эса буюк файласуф олимга ва Биби онага (у Хоразм элида ғоят донишманд ва буюк аёл ҳисобланган) бўлган юксак меҳр-муҳаббат тимсоли сифатида аждодлар томонидан то ҳозирги кунларимизгача авайлаб асралган.

Фрунзе номли жамоа хўжалиги идораси яқинда Биби Ҳожар она қабристони ва мақбарасини таъмирлаш учун маблағ ажратиб усталар ёллади.

Наврўзи айём кунларида хўжалик меҳнаткашлари йиғилишиб Қубро боғини ва шу номдаги масжид биносини барпо этишга киришди. 20 гектарлик унумдор далага дастлабки 5 минг туп анвойи ва мевали дарахт кўчатлари экилди, бўлғуси иморатга пойдевор қўйилди.

А. СОБИРОВ,
«Халқ сўзи» мухбири.

ДАРСЛАРДАН СЎНГ

Зарафшондаги 12-мактабнинг ўттиз нафар юқори синф ўқувчиси дарслардан кейин ишлаш учун ўз устахоналарига бормоқда. Шаҳардаги энг катта хўжалик дўкони билан тузилган шартномага кўра мактаб ўқувчилари унинг буюртмаси асосида рўзғор учун мўлжалланган тақчил моллар тайёрлашмоқда. Булар курсилар, нарвонлар, болалар скамейкалари, шаблалар, ўқлоқ ва жувалардир.

Мактаб дурадгорчилик устахонасини ўқитувчи А. Бондарчук ташкил қилди. У болаларга унча мураккаб бўлмаган дастгоҳларда ишлашни ўргатди, уларда ўзлари танлаган ишга муҳаббат уйғотди. Болалар ишлашни ўрганибгина қолмай, шу билан бирга пул ишлаб топишмоқда. Буюмларни сотишдан тушган маблағнинг бир қисмини уларнинг ўзлари олишаяпти, қолганини материаллар харид қилишга ва мактаб духовой оркестрига ёрдам беришга сарфланаяпти.

(ЎзТАГ).

Мол боқиб гўштга, сигир соғиб сут-қатиққа ўлчинмаган ўзбек чорвадори энди ҳисоб-дон бўла бошлади. Зеро, бугунги иқтисодиёт тақозоси ҳам шундай.

Мана бу суратга қараб туриб: «булар чорвадорлар», деб ўйларсиз. Тўғри, улар чорвадорлар, лекин бири Олим Мардиев — ҳисобчи чорвадор, иккинчиси Рисолат Шакарова — зоотехник чорвадор. Улар — Самарқанд вилояти Оқдарё районидаги «Партия XXII съезди» жамоа хўжалигининг чорвачилик соҳаси масъуллари. Бозор иқтисодиёти кимнидир чўчитиб, кимнидир сергак торттириб турган ҳозирги тўлқинли кунларда чорвадор ҳам тадбиркор бўлмоғи керак, албатта.

СУРАТДА: Олим Мардиев ва Рисолат Шакарова сут-товар фермасидаги ишнинг бориши хусусида маслаҳатлашаётир.

Ғулом АЛИ суратга олган.

Сенинг пешонангга,
Менинг пешонамга ёзилган
Даҳшатни қучоқлаб ётаман.

Тилак ЖЎРА.

Бир тафсилотнинг мулоҳазалар аралашган баёни

Бир куни у мактабдан келиб, онасига шундай деган: «Муаллимларимизнинг бир хиллари менинг отам йўқлигини билишмас экан. Патинка берган эди, олмадим. Ўзимники бор-ку. Улар берадиганидан минг марта яхши». Онаси ҳам қизининг гапига қўшилган: «Олмай тўғри қипсан, болам. Насиб бўлса, отенг мундан ҳам яхши патинка обберади».

Менимча, у айниқса ҳаётининг сўнгги кунлари отасини жуда-жуда кўргиси келган. Бундан аввал ҳам тез-тез қўмсаган бўлса ажаб эмас. Чунки у оламнинг ҳамма гапларидан хабардор ёшга — ўн тўртга кирган эди.

Ёши улғайган сари ўзи ҳақидаги ҳамма гапни билиб олган. Аммо атрофидагилардан яширишга интилган. Буни унинг изтиробидан англадим. Ўн тўрт йиллик умрининг сўнгги кунларидаги сўзларини эса ўқитувчилари, синфдошлари, дугоналари, реанимация бўлимининг энагалари, ҳамширалари ва врачларидан, онаси, укаларидан битталаб, қайтариб айтаман, битталаб теришга тўғри келди.

«Кириш» учун чалинган ҳар бир қўнғироқ унинг юрагини «ўққа тутган». Чунки дарс ўқувчиларни йўқлама қилишдан бошланади. Ўзиям биринчи бўлиб унинг фамилияси ўқиларди. Ўқитувчи исмини шу даражада қийналиб талаффуз қиладики, бу умумий кулгига сабаб бўлади. Ҳижжалаб «Аб-ди-и-жамбил» дегандан сўнг, албатта унга: «Шу отингни ўзгартириб олсанг бўлмайдими, Жамила», — дейди.

Онасининг айтишига қараганда, «Абдижамбил» деган исмни унга момоси қўйган. Уйда эса уни «Чими» дейишган. Бу «Чиннихол» дейишгани экан. Ундай бўлса «Жамила» қаёқдан келди? Менимча, буни журналдаги «Абдижамбил»га яқинроқ бўлганлиги учун унинг ўзи ўзига ўйлаб топган. Тўғрироғи, ўзига исм қўйган.

Албатта, у оқ-қорани таний бошлагандан сўнг фамилияси ҳам «Абулхайирова» эмас, сал бошқачароқ бўлиши кераклигига ақли етган. Туғилган бола отасининг фамилиясини олишини ҳар бир мактаб ўқувчиси қатори у ҳам билган. Аммо у онасининг фамилиясида...

Онасининг айтишига қараганда, у ўлимига қадар ўз отасини бирон марта ҳам кўрмаган. Ваҳоланки, ота қичқирса товуш етадиган қишлоқда истиқомат қиларди. Ота-бола қизининг қазосидан сўнг ҳам учрашолмадилар — Абдурауф қизининг таъзиясига келмади, унинг қариндошлари келишди, холос.

Биладиганларнинг, айниқса онасининг қайта-қайта таъкидлашича, кейинги ота — Жуманазар уни ҳеч нарсадан кам тутмаган. Лозим бўлганидан зиёд ғамхўрлик кўрсатган. Аммо бунинг замирида «укаларидан кам қилмаслик» тўғрисидаги таъкид «мана-ман» деб турган. Шунинг учун у иккинчи отанинг меҳрибонликларидан онаси орқали воз кечган. Чунончи, бир марта отаси унга янги пальто олиб бериш маслаҳатини қилганда, бундан хабар топиб, ҳали пальтосининг янгилигини, умуман пальто керак эмаслигини онасига айтган.

У кам гапирган. Аммо гапида ва ҳаракатида аллақандай шиддат бўлган. Бир ўқитувчиси у ҳақда «Тафаккури зўр эди» деди. Олтинчи, еттинчи, саккизинчи синфларда математикага муккасидан кетган, ҳамма дугоналарининг бу фандан уйга берилган вазифаларини ишлашда кўмаклашган.

Математикага беҳад муҳаббати туфайли ўқитувчиси Чори Бобохоновни ғоят ҳурмат қилган. Муаллим бошқа синфларда дарс ўтаётган чоғлари ҳам маслаҳат сўраб унинг олдига бораверган. Кейинроқ Денов район марказий касалхонасининг реанимация бўлимида ўлим билан олишиб ётганда ҳам математика ўқитувчисини сўради. Синф раҳбарига, дугоналарим билан бирга математика муаллимимиз ҳам келсин, нега келмайди, — дейди. Чори муаллим уни кўргани икки марта борди — врачлар ичкарига киритишмади.

Мудҳиш воқеадан бир ойлар илгари тарих ўқитувчиси Хуррам Мақсудовдан университетнинг ҳуқуқшунослик факультетига ўқишга кириш учун қайси фанларни кўпроқ ўқиш кераклигини сўраган. Табиийки, домла билганича тушунтирган.

Лев Толстой номли 26-ўрта мактабда ким билан гаплашган бўлсам, ҳамма унинг табиатидаги зийракликни алоҳида таъкидлади. Онасининг айтишича, бир неча йилдан бери об-ҳавонинг, табиатнинг қандайлигини ҳар куни муттасил ёзиб борар экан. Бир марта онасига: «Қайси числода об-ҳавонинг қандай бўлганлигини айтиб беришим мумкин», — деган. Онаси эса: «Агар шу айтганинг рост бўлса, Тоштамир Тойлоқовга энди нон йўқ!» — деб ҳазиллашган. Яна бир куни онасига: «Мана бу дарахтдаги барглар қанчалик кўп бўлмасин, уларнинг ҳеч қайсиси бир-бирига ўхшамайди. Буни кўпчилик билмайди. Мен эса жуда яхши биламан. Агар керак бўлса, ўригимизнинг қачон гуллашини ҳам айтиб беришим мумкин», — деган.

Мен унинг онасидан ўша дафтарни сўрадим. Чунки унда об-ҳаво ва барглардан бошқа гаплар ҳам бўлиши керак эди. Аммо онаси: «Биз ҳам тополмадик», — деб қисқагина жавоб берди. Мен эса ҳамон дафтарни қўлга киритиш истагидан воз кечганим йўқ.

Ўша — 1988 йил 25 ноябрь жума куни...

Онаси: «Уйимизда ҳашарчилар бор эди, ошхонадаги ўчоқда ўзим ош қилгандим, худди бир фалокат бўлишини билгандай, отаси шу куни уйга уч марта асбоб қидириб келди. Ҳеч бундай одати йўқ эди», — дейди.

Дастурхон йиғиштирилгандан сўнг идиш-товоқни ювгани у ошхонага кетган. Шу пайтда телевизорда «Қувноқлар ва зукколар» бошланган экан. Отаси бир неча марта: «Чимини чақиринглар, телевизор кўрсин», — деган. Юқорида эслатилган «пальто масаласи» ҳам шу куни муҳокама қилинган.

...Унинг ёниб кетаётганидан биринчи бўлиб кимнинг хабар топганини аниқ эслолмайдилар. Ҳовлига чиқишганда, томорқа ўртасидаги аланга ичра жон талвасасида чинқириб у ёқдан-бу ёққа чопаётганини кўришди.

Отанинг оҳори ўчмаган «06»си бор эди — тўғри «Катта больница»га — район бирлашган марказий касалхонасига олиб боришди. Аҳволи жуда оғир — аъзойи бадани куйиб кетган эди. Аммо врачнинг ёзувига қараганда, ҳуши жойида эди. Шунда ҳам ёнгин сабабини врач ундан эмас, балки онасидан сўраган. Эсингизда бўлса, унга аланга човут солганда, онаси телевизор кўриб ўтирган эди. Аммо, худди фожиа устида тургандек, тандирнинг олдида идиш-товоқ ювaётганда, кўйлагининг этагига ўт илашиб кетибди, деб айтган. Манинг эса унга биринчи ёрдам кўрсатган врачга: «Ахир биродар, агар ёзувингизга ишонсак, унинг ҳуши жойида экан, нега бир оғиз ўзидан гап сўрамадингиз?» — дегим келади.

Ҳеч ким воқеанинг шоҳиди бўлмаган. Онаси эса қандай қилиб ўт илашганини менга кўрсатиб ҳам берди. Устида синтетика кўйлаги бор эди, бирдан ёниб кетибди, — деди.

У шундан кейин 51 кун яшади.

Аъзойи баданининг бешдан тўрт қисми куйиб кетган инсоннинг 51 кун тортган азобларини тасвирлашнинг ҳеч иложи йўқ.

Синф раҳбари Нафиса Раҳимова айтади: «Жамила реанимация бўлимида ётганда икки марта бордим. Икки мартасида ҳам ёнимда касалхонанинг одамлари туришди ва деярли Жамилани гапиртиргани қўйишмади. Чарчаб қолади, дейишди».

Эсингизда бўлса, унинг ўзи чақиртирган ўқитувчисини ҳам ҳузурига қўйишмаган эди. Ваҳоланки, у жуда зерикар, аҳволи ҳаддан ташқари ёмон бўлишига қарамасдан ҳуши жойида, одамзоднинг гапига зор эди. Шароват Авазова деган ҳамширадан латифа айтиб беришни ўтиниб сўраган. Жамила Раҳимова деган энагадан эса менга ўхшаган касаллар ҳам тузалиб кетишадими, бугун қандай касаллар келди, деб сўраган. Нима ҳақда бўлса ҳам майли, менга гурунг беринг, деган. Шаробат Авазова бир марта: «Нега бундай қилдинг?» — деганда, ўзим биламан, деб жавоб берган.

Ман бир нарсадан куюнаман: врачлар унинг қайта оёққа турмаслигини жуда яхши билишган. Шундай экан, ҳеч бўлмаганда ишонадиган ўқитувчиси ёки сирдош дугонасини унинг ёнида ёлғиз қолдириш керак эди. Ваҳоланки, уни гапиртиргани қўйишмади.

У 15 январь куни Душанбеда ажалга таслим бўлди. Ўлимидан олдин ёнида ётган онасига Фарҳодга ҳар куни тахта пичин олиб берингизлар, деб тайинлади. Фарҳод — кичик укаси.

«Ўзи ҳар куни мактабдан укасига тахта пичин олиб келар эди. Укаси шунга ўрганиб қолганди», — деб йиғлайди энди онаси.

Шундан сўнг у онасига: «Анор егим келаяпти», — деган.

Онаси неча отаси олиб келган чойнакдай анорни кесмоқчи бўлиб қўлига олган эди, тўхтатди:

— Бу анорни неча отам олиб келди, а?

— Ҳа, болам, сенга деб отанг олиб келди.

— Яхши анор экан. Кесманг. Тоғамлар олиб келган анордан қолмадими?

Онаси майдароққина анорни кесди. У анордан икки донасини оғзига солиши билан «тўйди».

— Уйқум келаяпти, энди мен ухлайин, — деган.

— Майли, болам ухла, — деди она.

У кўзини юмди. Сўнг чуқур нафас олди...

Онасининг айтишига қараганда, шу маҳал жони чиқиб кетган экан...

Тожиддин РАЗЗОҚ,
«Халқ сўзи»нинг ўз мухбири.

ТАҲРИРИЯТДАН: Мунгли қушчадай, шамдай сўнган бу тақдир лавҳаларини шарҳламоқчи эмасмиз. Воқеалар заминида фақат ва фақат қиз қалбига хос нозик туйғулар, ғурур, дард, армон ётибдики, буни оналар англамоқлари ва хулоса чиқармоқлари жоиздир...

ЁДЛАБ ОЛИНГ

СОҚИЙ, БАДАНИМНИ ҚИЛДИ ҒАМ ТИҒИ ШИКОФ,
ҚОНИМ БОРИ ОҚТИ, ТУТМА ЎЗУНГНИ МАОФ.
ТУТҚИЛ БАДАЛИ МОЯТАҲАЛЛАЛ МАЙИ СОФ,
ТО МАСТ ҚИЛАЙ ҒАМ ЧЕРИГИ БИРЛА МАСОФ.

ЭКОЛОГИЯ САБОҚЛАРИ

ХОРАЗМ. Вилоят партия комитетининг «Маърифат» марказида экология саводхонлиги доимий машғулоти давом этмоқда.

МАШҒУЛОТДА халқ хўжалигининг турли жабҳаларида ишлаётган мутахассислар икки ҳафта давомида табиатни муҳофаза этиш борасидаги билимларини оширадилар. Ўқишлар хўжалик ҳисоби асосида олиб борилаётир. Унинг дастлабки гуруҳини тамомлаган 30 нафар хивалик талабага экология саводхонлиги бўйича имтиёзли гувоҳнома берилди.

Озод САТЛИҚОВ.

ЁДГОРЛИК-ЛАВҲА

ОЛИМ АЗИМОВ номи Самарқанд шаҳри аҳлига яхши таниш. У урушдан қайтгач, партия ва совет идораларида масъул лавозимларда ишлади. Жумладан, қатор йиллар давомида халқ депутатлари Самарқанд шаҳар совети ижрокомини бошқарди. Умрининг охирги йилларида университетда ишлади.

Яқинда шаҳар совети ижрокоми қарорига биноан Ленинобод маҳалласидаги Олим Азимов яшаган уйнинг дарвозаси пештоқига ёдгорлик-лавҳа ўрнатилди.

Ҳабиб ТЕМИР.

ЕРДА ЯШАГАНГА НИМА ЕТСИН!

Йигирманчи қаватдан репортаж

ОДАТИМИЗ қизиқ: ҳамиша юқорига интиламиз. Кўнгил қуш парвози баландлигида яшаётган маконимизга тикилишни қўмсайди. Аммо тепадан атрофга суқланиб қараш бошқа-ю, муқим яшаш бошқалигини кўпинча билавермаймиз. Тарихан уйининг энг баланди болохонадан ошмаган ўзбеклар кўп қаватли уйларда ўзларини қандай ҳис этишаяпти? Камсуқум ҳамюртларнинг кўнгиллари гоҳ заруратдан, гоҳида ихтиёрий ҳолда бошқалардан кўра баландда турганиндан озорланмаяптими? Баланд иморат уларнинг оёғини ердан, миллий асосдан узиб қўйгандай туюлмаяптими?

Замонавий Тошкентнинг азим бинолари томон йўл олганимда хаёлимни шу уйлар чулғаганди. Метронинг Ҳамид Олимжон бекатидан шоир номини олган майдонга чиқдим. Атрофни йигирма қаватли 8 та иморат қуршаб турибди. Лифт роппа-роса икки минутда улардан бирининг энг юқори қаватига олиб чиқди. Қўнғироққа жавобан 10«А» уйнинг 72-хонадони эшигини очиқ чеҳрали, қорачагина йигит очди.

Икки хонали хонадонда қисилиб бўлса ҳамки, кўнгилни кенг қилиб, икки оила истиқомат қиларкан. Танишдик.

— Байрам Мередов, турмуш ўртоғим эса Роҳила, — деди у хона тўридаги рангли телевизорни ўчириб, хонтахта четига ўтираркан, қўшиб қўйди: — Бўлажак троллейбус ҳайдовчисиман.

Камтарона, ортиқча ҳашамсиз яшарканлар. Хонадон бекаси — очиққина Роҳилахон суҳбат жиловини бир дамда қўлга олди.

— Нолимаймиз, яшаш шароитимиз яхши. Уйни москваликлар 12 баллга чидамли қилиб қуришган экан. Аввалига икки ойча тепага кўтарилишдан чўчиб юрдим, анча ўрганиб қолдик. Байрам акам билдирмайдилару, бошида айвондан пастга қарашга юраклари бетламай юрган экан.

— Э-э, ҳозир ерда ётган тангани ҳам бемалол кўра оламан. Айбга буюрмайсизу «дом»да яшагач, пул кўп сарф бўларкан, ҳаводан бўлак ҳамма нарсани сотиб оламиз-да. Юқорида яшашнинг афзал томониям кўп: бизни пашша, чумоли, сичқон ҳечам безовта қилмайди. Иссиғу совуқ сув муҳайё. Ахлатни ҳам узоққа кўтариб боришга ҳожат йўқ, икки қадам наридаги қувурга элтиб тўкилса бас, ўзи олиб кетади.

— Лифтдан яхши дастёр йўғу, аммо... — деди қўлида тўрхалта билан бозордан қайтган Ўғилбу опа юкларини ошхонага қўйиб келаркан. — Тез-тез бузилиб тургани чатоқ. Шу десангиз, нафасим қисади, зинадан сира чиқолмайман. Кўпинча лифтнинг ишлашини кутиб 2—3 соатлаб эшик тагида ўтираман. Шунда лифт ичида қамалиб қолган қўшниларга раҳмим келади. Бултур ёзда Роҳила ҳам қўлида гўдаги билан лифт ичида ярим соат димиққанди. Кечаси бузилса янаям чатоқ. Биринчидан, то охирги қаватгача биронта чироқ ёнмайди, туртиниб-суртиниб йигирма қават кўтарилиш азобини ҳеч кимга раво кўрмайман.

Хонадон соҳиблари нолимоқчи эмасдилар. Фақат зилзила чоғида ёки пастки қаватларда ёнғин чиқса не ҳол юз беришини биргаликда тасаввур қилмоқчи бўлдик, холос. Ахир, қалтис вазиятда юқорига чиқиб бўлмаса, пастга тушишга эса имкон йўқ. Кўникиб кетганмиз. «Тақдирни Оллоҳ ҳукмига ташлаймиз-да, кутамиз. Бошқа иложимиз йўқ» дейдилару кўзлари тубидаги ҳадик юзларидаги ишончни босиб кетаётганди.

Ўзбекчилик экан, иш қилсак ҳам кўплашамиз, меҳмонга борсак ҳам. Тўй-маъракаю шаҳардаги жигарлар ҳолини сўрашгаям кўпинча бир автобус бўлиб келамиз. Лифт эшигида навбатда тура-тура бир амаллаб юқорига кўтарилиб олган ҳамсояларни кутиб олишнинг ўзи бўлармиди, узоқдан келишган, тунашга эса жой тиқилинч. Мезбоннинг аҳволини тасаввур қилиб беихтиёр хижолат тортади киши.

— Ўтган ойда пастки қаватдаги қўшнимизнинг Самарқанддан қариндошлари келишганди. Бир хонали уйда тунашга истиҳола қилиб, меҳмонхонага чиқиб кетишди, — деди Роҳила энди йўлга юраётган қизчасини овутаётиб. — Уйинқароқ болаларга қийин. Ёлғиз қолдириб бўлмайди. Қўшниларимиз уларни ўйнатиш учун бирга тушиб, бирга чиқадилар.

— «Дом» кўпайган сари шаҳарда қушлар камайиб кетаяпти, — деди Байрам хотинининг фикрини давом эттириб. — Дарахтлар йўлаклар четида қолаяпти. Борлари ҳам мевали эмас. Бу аҳволда болаларимиз бора-бора мевани бозордаю, қандай етилишини шаҳар ташқарисида кўришади, шекилли.

Деразадан кўзимиз ўрганган таниш манзарани кўролмадим, баҳор осмонининг булутсиз бир бўлаги кўзга ташланди, холос. Балкондан пастга қарашга, рости юрак бетламади. Янги танишлар билан хайрлашаётиб, кўнглимда уларга яратгандан ҳифзу ҳимоят, дилларига сабру бардош тиладим.

Лифтга кўнгил чопмади, техника ҳар қалай техникада. Қирққа яқин бурилишлар, беш юздан зиёд зиналарни босиб, пастга тушдим. Оёғим ерга тегди-ю енгиллик сездим, гўёки елкамдан босиб турган қандайдир юкдан фориғ бўлдим. Бу биз ўрганмаган баландликнинг ҳадигими, хавотирли юкими — билмадим...

Шарофиддин АСОМИДДИН ўғли.

Навоийни тушунмоқ учун

Тил яқину дил яқин

ДИФИС — аруз термини.

ДИЯТ — хун баҳо, хун олиш, бировни ўлдирганлик учун тўланадиган қон баҳоси.

ДИҚҚАТЛИҚ//ДИҚҚАТЛИҒ — нозик, чуқур маъноли, мазмундор.

ДИҲ — берадиган.

ДОВ — шатранж, қимор каби ўйинларда янгидан юриш ёки бошлаш навбати, қиморга пул тикиш.

ДОВАР — шоҳ, ҳоким.

ДОВУДИЙ — музикада бир куй номи.

ДОВУДОСОР — Довуд пайғамбар сингари.

ДОД I — арз, фарёд.

ДОД II — 1. инсоф, адолат;
2. арз тинглаш.

ДОДГАР — адолатли, одил; арз тингловчи.

ДОДХОҲ — 1. зулмдан шикоят қилувчи, адолат истовчи, даъвогар;
2. арз тингловчи.

ДОЖ — тим қора; қоп-қоронғи; қоп-қоронғи қилмоқ, ўта қоронғи қилмоқ.

ДОИЯ — 1. орзу, мақсад; истак, хоҳиш, ирода;
2. тақозо;
3. чақириқ, тилак изҳор этмак.

ДОЙ — 1. қур, девор сираси;
2. лой, пахса.

ДОЙГАР — пахсачи.

ДОЛ — 1. далил, белги, далолат;
2. араб алифбосидаги саккизинчи ҳарф;
3. севгилининг сочи, кокили, гажак.

ДОЛБОЙ — ов қушига бериладиган гўшт, бир бўлак гўшт.

ДОЛУ ГУЛ — нақш, безак; усул; устки кийимга туширилган дол шаклидаги гул.

ДОМ — 1. тузоқ, тўр;
2. ошиқ, мубтало;
3. душман тузоғи; макр, ҳийла; душман макрига гирифтор бўлиш.

ДОМАН//ДОМОН — 1. этак;
2. ҳар бир нарсанинг охири;
3. саҳро, биёбон.

ДОМАНГИР — ҳақини талаб қилувчи, даъвогар.

ДОМАНКАШОН — этак судраб юриш, судралиш.

ДОМАНФИШОН — рақс қилувчи.

ДОМГОҲ — ов учун тузоқ қўйилган жой; бу дунё.

ДОМОНА — чет, қирғоқ, этак.

ДОМОНЛИҒ — номусли покиза; покдомонлиғ — тозалик, покизалик, иффатлилик.

ДОНА — 1. уруғ, дон;
2. қушларни илинтириш учун тузоқ атрофига сепилган дон;
3. битта, ягона;
4. гўзаллар юзидаги хол;
5. кўз ёши.
6. қимор ўйинининг донаси, ошиқ;
7. тиш.

ДОНАЛИҚ — тасбиҳ донаси.

ДОНАНДА — биладиган олим.

ДОНАПОШ — дон сепгич.

ДОНАРЕЗ — дон тўкувчи, дон сочувчи.

ДОНГ — ҳар бир нарсанинг олтидан бир қисми.

ДОНИГНАВАРД — билим билан етишган.

ДОНИШОГОҲЛИҒ — билимдон, олимлик.

ДОНИШПАРВАР — илм ҳомийси.

ДОНИШПУЖУҲ — илм таржимони.

ДОНИШҚАРИН — билимни ўзлаштирган олим.

ДОР I — 1. ёғоч;
2. дор.

ДОР II — ҳовли, уй-жой, макон.

ДОРАНДА — хабарчи, хат ташувчи, элчи, чопар.

ДОРИЙ — 1. ҳозир бўлмоқ, қолмоқ;
2. йўлиқмоқ, дучор бўлмоқ.

ДОРОПАРАСТ — шоҳпараст, подшопараст; шоҳга содиқлар.

ДОРОФАР — ҳоким, шавкатли шоҳ.

ДОРУ I — дори, илож;

ДОРУ II — ўқ-дори, порох.

ДОРУГИР — талаш, тортиш.

ДОРУЛ-АМОН — тинчлик уйи, тинч ва осойишталик жойи.

ДОРУҒА — шаҳар тартибини назорат қилувчи миршаб, бош миршаб.

ДОРУҒАЛИҚ — шаҳар амалдори лавозими, доруғалиқ мансаби.

ДОС — ўроқ.

Фарғона вилоятидаги 27-дорихона жамоаси ибратли хизматлари билан одамлар таҳсинига сазовор бўлмоқда. Шуниси ҳайрлики, бу жамоа ходимлари Улуғ Ватан уруши қатнашчилари, жисмонан ногирон кишиларга керакли дори-дармонларини уйларига етказиб беришни яхши йўлга қўйганлар.

СУРАТДА: Маҳфуза Абдураҳмонова харидорларга сидқидилдан хизмат қилмоқда.

Ш. АЛИМОВ суратга олган.

Ҳодиса

ОҚИБАТЛИ ОДАМЛАР

МЎРИДАН чиққан учқун томга босилган қамишга тушди. Зум ўтмай ҳовли аланга ичида қолди. Омонатгина қурилган молхонадан бошқа иморатлар ёниб битди. «Ўғилларим ҳарбий хизматда бўлса, майда болалар билан уйни қандай тиклайман», — дея куйинарди Кимёхон опа.

Саховат, мурувват деган хислатлар одамлар қалбини тарк этмабди. Яхшилар кўп экан. Қишлоқ оқсоқоллари маслаҳатлашиб опага уй қуришда ёрдамлашадиган бўлишди. Халқ депутатлари Жиззах район совети ижроия комитети, Ҳамид Олимжон номли давлат хўжалигидан вакиллар келишиб, аҳволни кўришгач, 200 дона шифер беришди. Қўшнилар, қариндошлар, танишлар ҳашарга чиқишди. Бўш қўл билан эмас, албатта. Биров цемент, кимдир ғишт, бошқаси ёғоч-тахтадан қарашиб юборди. Ҳовлида ҳар куни қирққа яқин ҳашарчи ишлади. Бир ҳафтада уйнинг томи ёпилди, сувоқдан ҳам чиқди.

Раваллақ кўчасидаги 11-уй яхшиларнинг саховати туфайли қайта қурилди. Кимёхон опа етти фарзандини бағрига олиб янги уйга кўчди. У ҳамқишлоқларига миннатдорчилик билдираркан, ҳаммани ҳовли тўйига таклиф этди.

Н. МИРЗАЕВ.

Қатағон йиллари

ҚОРА ЭРТАК

Ниҳоят, тун чўкиб фалакда
Товланганда каҳкашон ҳилол,
Юртнинг ғами мудом юракда —
Остонадан ҳатлар у беҳол.

Кутар уни бекачи ёлғиз,
Кечикдинг деб қилмайди гина.
Фирқа иши осонмас ҳаргиз,
Қарши олар уни жимгина.

Таранг гарчи давр асаби,
Лекин қалблар туташгани дам,—
Ҳаққи бор-ку, одамлар каби
Орзуга эрк берар улар ҳам.

— Тўнғичимиз дунёга келса,
Бўлур янги ҳаёт эгаси...—
Бир бокира ҳаяжон билан
Шивирлайди унга бекачи.

Не тонг, у чоғ фирқа, инқилоб,
Тимсол бўлиб замон сасига,
Муҳрланмиш эди тоабад
Ҳар бир инсон ҳужайрасига.

Гарчи жўшиб қатағон, қирғин,
Юрт гуллари қийралган эди, —
Ул ақида ҳатто энг ширин
Орзуларга чийралган эди.

Ва бўлажак ота илинжи
Кўзларига қалқди шу зумда:
«Ўсажак у бўлиб ленинчи
Ва яшагай коммунизмда!»..

Ғаш юраклар тонди-ю далда,—
Тотли ўйлар комига олди.
Лекин шу пайт — алламаҳалда
Эшик бехос тақиллаб қолди.

Вундоқ мудҳиш, машъум
манзара,
Айтинг, содир бўлмасин ҳеч ҳам.
Кириб келди тўрт тунд башара:
«Уэр, бизлар НКВДдан...»

— Тинтув бошланг, солинг
кишанга! —
Зобит ҳукми жаранглади зил.
Синди туннинг пошналарида
Икки юрак орзуси чил-чил.

Илтижоси сизиб ёноққа,
Қўрқув ичра тош қотди жувон.
Буюрилди: «Элтинг қамоққа,
Халқ душмани эрур у, аён!»

О, Инқилоб, аирингда тун-кун
Қонлар ютган чақмоқ йигитни—
Эврилтиб ёв, хонига бутун,
Айт, шу кеча қайларга элтдинг?!

Қақшаб қолган жувонга қайта
Дийдорлашмоқ қилмади насиб.
Яшади у бегуноҳ чеҳра
Садоқатин кўксига босиб.

Кунлар ўтди, ой-йиллар ўтди...
У сўроқлаб такрор ва такрор
Паноҳини бир умр кутди,
Сочларига қўнди оппоқ қор.

Лекин, ҳайҳот, билмасди мутлақ
Унинг — азоб қийнаб танини—
«Айбларига» иқрор бўлиб нақ,
Кўп ўтмаёқ отилганини.

Лекин ўшал алвон кечада
Қўш юракни ёритган илк ҳис—
Зурёд бўлиб дунёга келди
Ва улғайди етим, отасиз.

Увол умр... Топталган тақдир...
Зададир дил зикр этмакка.
Балки шундан бу ўхшар
жўн бир —
Эртаккамас, қора эртакка.

Бу эртакда ўғагча қонун,
Бўлмас унда муродлар ҳосил.
Ушалмади ул зурёд учун
Шаҳид ота қилган ихлоси...

Алқисса, аулм, қуллик ўткинчи,
Қолмас ҳаёт қатъий наида.
Бўлмади у зурёд ленинчи
Ва яшамас коммунизмда!

Мирпўлат Мирзо

Яйдоқ бозор

Халқ қўйнини муттасил
Тўлдириб нутқ-қарорга,
Бутун бир мамлакатни
Айлантирдик бозорга.

Ирод айлар, қани, ким
Истиқболнинг шарҳини?
Оширдик биз кундан-кун
Нарсаларнинг нархини.

Аниқ тутиб бўлмайди —
Туширмоқда ким қовун.
Кеча шакар йўқ эди,
Бугун эса — кир совун.

Сиёсатда, во ажаб,
Ортган сайин халқчиллик,
Қарши олар қадамда
Қаҳатчилик, тақчиллик.

Пешволар ялангоёқ
Бўлгандан балки азал,
Бу кун бирор дўкондан
Топиб бўлмас пойафзал.

Бу ватанда ковушмас,
Пайпоқ топмоқ ҳам мушкул.
Фалон пул оддий кўйлак,
Оддий тугма пистон пул.

Таом, озиқ-овқатдан
Оғиз очманг, гапирманг.
Сарёғни ўйласангиз,
Аҳволингиз бўлур танг.

Уй тиклашга на мих бор,
Вузишга на бордир лўм.
Қўлда гўштнинг туриши —
Ўн саккиз-йигирма сўм.

Боқиб яйдоқ бозорга,
Бошинг қотар — бу не ҳол?
Қимматлашиб бормоқда
Ҳаммадан ҳам қора мол.

Рўшнолик ваъда қилган
Қани мардлар вафоси?
Арзонлашар кун сайин
Фақат инсон баҳоси...

ЭШИТМАДИМ ДЕМАНГЛАР!

ЎҚИШГА МАРҲАМАТ!

ЎЗССР ХАЛҚ ТАЪЛИМИ ВАЗИРЛИГИ

«ТОШЭКС» БИРЛАШМАСИ

малакали ишчи кадрлар тайёрловчи

17-ЎРТА ҲУНАР-ТЕХНИКА БИЛИМ ЮРТИ

қуйидаги ихтисослар бўйича

ЎҚУВЧИЛАР ҚАБУЛ ҚИЛАДИ

9 синф ҳажмида (ўқиш муддати 3 йил):

Кенг профилдаги станокчи, сонли программа билан бошқариладиган станокларнинг оператори, токарь, электргаз пайвандчи, кўприкли кранларнинг машинисти, механика-йиғув ишлари чилангари, автомобиль ремонти чилангари.

11 синф ҳажмида (ўқиш муддати 1 йил):

Кенг профилдаги станокчи, электр-газ пайвандчи, ремонт ишлари чилангари, йиғув ишлари чилангари, автомобиль ремонти чилангари.

9 синф маълумотига эга бўлган ўқувчилар бепул кўчалик ва ишчи кийимлари ва 2 маҳал иссиқ овқат, 11 синф маълумотига эга бўлган ўқувчилар эса 30 сўм стипендия билан таъминланадилар.

Ишлаб чиқариш практикаси даврида иш ҳақининг 50 фоизи тўланади.

Махсус гуруҳ ўқувчилари ишлаб чиқариш практикасини ва кейинчалик армия хизматини Ўзбекистонда, ТуркВО қўмондонлигининг авторемонт корхона ва ҳарбий қисмларида ўтайдилар.

Билим юртини аъло баҳолар билан битирган ўқувчилар шартномага асосан Тошкент автомобиль йўллари институтига конкурссиз кириб ўқишлари мумкин.

Ўқиш даврида ўқувчиларга ДОСААФнинг автомобиль курсларига йўлланма берилади ва улар автомобиль транспорти «С» категорияли ҳайдовчиси гувоҳномасини оладилар.

Билим юртида вокал-чолғу ансамбли ва спорт секциялари ишлаб турибди.

Ўқув кабинетлари видеомагнитофон қурилмалари ва бошқа замонавий талаб асосида жиҳозланган асбоб-ускуналарга эга.

Ўқишга кириш учун қуйидаги ҳужжатларни топшириш керак: ариза, маълумоти ҳақида ҳужжат, паспорт ёки туғилганлик ҳақидаги гувоҳнома, саломатлиги ҳақида справка, яшаш жойидан маълумотнома, 6 дона фотосурат (3x4 см.).

Манзилгоҳимиз: Тошкент шаҳри, Куйбишев ноҳияси, Содиқов кўчаси, 6-уй.

Телефонлар: 68-68-74, 68-67-09 (4, 5, 24-троллейбусларнинг «17-билим юрти», 3, 22, 23, 29-трамвайларнинг ва 8-автобуснинг «Старт» стадиони» бекати).

ЖУМҲУРИЯТ МОДАЛАР ТЕАТРИ

■ Барча ёрқин, жозибадор қиёфали, сарвқомат, саҳна қобилиятига эга бўлган ўзбек қизларини Модалар театрининг

НАМОЙИШЧИ — АКТЁР лавозимига эълон қилган танловида қатнашишга

ТАКЛИФ ЭТАДИ

■ Танловда 18—25 ёшли, 44—46 ўлчамли кийим киядиган, бўйлари 170 см ва ундан баланд бўлган ўзбек қизлари иштирок этишлари мумкин.

Танловдан муваффақиятли ўтганларни жумҳуриятимизда ягона Модалар театрида доимий иш, Ватанимиз ва хорижий мамлакатлар бўйлаб қизиқарли ижодий сафарлар, Бутуниттифоқ ва халқаро кўрик-танловлар кутади.

Ойлик маоши — 150—300 сўм.

■ Танлов 27 май куни соат 15.00 да Модалар театри биносида ўтказилади.

МАНЗИЛИМИЗ: 700015, Тошкент шаҳри, Саперлар кўчаси, 25-уй, Тикувчилик саноати ассортимент ва модалар жумҳурият маркази.

В. И. ЛЕНИН НОМИДАГИ
СССР ХАЛҚЛАРИ ДЎСТЛИГИ САРОЙИДА
29, 30 май соат 19.00 да
«САМАРҚАНД ЮЛДУЗЛАРИ ШУЪЛАСИ»
САФИЯ САФТАРОВА ижросида
ўзбек, тожик, эрон, афғон, озарбайжон қўшиқлари.

«Навбаҳор» вокал-чолғу ансамбли ҳамда ажойиб рақс ва сўз усталари сизга ҳузур-ҳаловат бахш этадилар.

Кўпчилик бўлиб келиш учун буюртмалар қабул қилинади.

Чипталар сарой кассаларида соат 10.00 дан бошлаб сотилмоқда.

Қўшимча маълумотлар олиш учун телефон: 45-92-13.

Бош муҳаррир: Аҳмаджон МУХТОРОВ.

Таҳрир ҳайъати: Анвар ЖЎРАБОЕВ (бош муҳаррир ўринбосари), Абдуқаҳҳор ИБРОҲИМОВ, Абдували ИМОМАЛИЕВ, Йўлдош ИСМОИЛОВ, Тоҳир МИРХОДИЕВ, Турғун НАЗАРОВ (масъул котиб), Ҳабибулла ОЛИМЖОНОВ, Абдукарим РАҲИМБЕРДИЕВ (бош муҳаррир ўринбосари). Азим СУЮН, Тоиба ТУЛАГАНОВА, Муҳтарама УЛУҒОВА, Сайди УМИРОВ, Норбобо ШАКАРОВ, Муҳаммад Содиқ Муҳаммад ЮСУФ, Ориф ЮНУС.

МАНЗИЛГОҲИМИЗ: 700000, ГСП
Тошкент шаҳри, Ленинград кўчаси, 19-уй.

Босишга топшириш вақти 21.00
Босишга топширилди 21.15.

Индекс: 64608. 5407 буюртма.

Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитети нашриётининг Меҳнат Қизил Байроқ орденли босмахонаси.

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12